

Kati Nurmi
Janne Rantoila

ITSENÄISTYMYSTYÖN OPAS

Nuorisokoti Jaloverso

Opinnäytetyö
Sosiaali- ja terveysalan ammattikorkeakoulututkinto

Sosionomikoulutus

2025

**Kaakkois-Suomen
ammattikorkeakoulu**

Tutkintonimike	Sosionomi (AMK)
Tekijä/Tekijät	Kati Nurmi ja Janne Rantoila
Työn nimi	Itsenäistymistyön opas
Toimeksiantaja	Nuorisokoti Jaloverso Oy
Vuosi	2025
Sivut	40 sivua, liitteitä 1 sivua
Työn ohjaaja(t)	Johanna Hirvonen XAMK ja Elina Kosonen LAB

TIIVISTELMÄ

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä ja sen toimeksiantajana toimi Nuorisokoti Jaloverso Oy. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa käytännön läheinen, tilaajan toiveiden mukainen opas itsenäistyvälle nuorelle sekä nuoren ohjaajille itsenäistymistyöskentelyn työkaluksi. Oppaan tavoite on vahvistaa työntekijöiden ja nuorten välistä itsenäistymistyöskentelyä ja sen tarkoitus on integroitua osaksi toimeksiantajan käytäntöjä. Työssä tarkastellaan sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten lähtökohtia omaan elämään sekä itsenäistymisen mukanaan tuomia haasteita ja mahdollisuuksia.

Kehittämishankkeen alussa kerättiin Jaloverson työntekijöiltä toiveita oppaan sisältöön. Oppaan sisältö muotoutui Nuorisokoti Jaloverson työntekijöiden esittämien toiveiden sekä tilaajan kanssa käytyjen keskustelujen pohjalta.

Viitekehyksenä hyödynnettiin kirjallisuutta, joka käsittelee nuorten psykososiaalista kehitystä, itsenäistymisprosessia ja sijaishuollon ohjaustyötä. Teoriaosuudessa käsitellään lastensuojelun sijaishuoltoa, osallisuuden merkitystä, omaohjaajatyöskentelyä, ajankohtaista lainsäädäntöä sekä jälkihuoltoa. Työssä hyödynnettiin alan tutkimustietoa, jotka tarjosivat syvällisempää näkemystä opinnäytetyön keskeisiin teemoihin ja vahvistivat sen teoreettista perustaa.

Raportissa arvioidaan kehittämishankkeen tuloksia, sen eettisyyttä ja luotettavuutta sekä kohdeorganisaation antamaa palautetta. Palautetta oppaasta keräsimme tilaajan kanssa käydyssä puolistrukturoidun haastattelun lisäksi. Webropol-kyselyn avulla sen käytön helppouden sekä vastaajien anonymiteetin säilymisen vuoksi. Lopuksi työssä käydään läpi jatkotutkimus- ja kehittämisideat.

Valmistunut opas sisältää tietoa, jota nuori tarvitsee siirtyessään pois sijaishuollon palveluiden piiristä.

Asiasanat: lastensuojelu, itsenäistyminen, sijaishuolto, jälkihuolto, ohjaustyö

Degree title	Bachelor's Degree Programme in Social Services
Author (authors)	Kati Nurmi and Janne Rantoila
Thesis title	Guide for the process of becoming independent
Commissioned by	Nuorisokoti Jaloverso Oy
Time	2025
Pages	40 pages, 1 pages of appendices
Supervisor	Johanna Hirvonen XAMK and Elina Koponen LAB

ABSTRACT

The thesis was carried out as a functional project following a linear model, commissioned by Nuorisokoti Jaloverso Oy youth home. The aim of the thesis was to produce a practical guide tailored to the client's wishes, intended both for young people transitioning to independent living and for their support workers as a tool for independence-focused guidance. The goal of the guide is to strengthen the collaboration between employees and young people in the independence process and to become integrated into the client organization's established practices. The thesis examines the starting points of young people leaving foster care and the challenges and opportunities associated with becoming independent.

At the beginning of the development project, feedback and wishes from Jaloverso's employees were collected in a Word document saved on the unit's computer. The content of the guide was shaped based on the suggestions made by Nuorisokoti Jaloverso's staff and discussions held with the client. The theoretical framework was built using literature related to young people's psychosocial development, the process of becoming independent, and guidance work within foster care. The theoretical section covers topics such as child welfare foster care, the importance of participation, key worker practices, current legislation, and aftercare. It also describes the different phases of the development project. Research in the field was utilized to gain a deeper understanding of the key themes and to strengthen the theoretical foundation of the thesis.

The report includes an evaluation of the development project's outcomes, its ethical considerations and reliability, as well as feedback received from the client organization. In addition to a semi-structured interview conducted with the client, feedback on the guide was collected through a Webropol survey to ensure ease of use and to maintain respondent anonymity. Finally, the thesis discusses ideas for further research and development.

Keywords: child welfare, independence, foster care, aftercare, guidance work

Sisällys

1	JOHDANTO	6
2	LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO	7
3	SIJAISHUOLLOSTA ITSENÄISTYVIEN NUORTEN HAASTEITA	9
3.1	Ylisukupolvisuus	10
3.2	Puutteelliset elämähallintataidot.....	12
3.3	Nuorten päihteiden käyttö	12
3.4	Mielenterveyden haasteet	13
4	ITSENÄISTYMINEN SIJAISHUOLLOSTA.....	14
4.1	Itsenäistymistyöskentely sijaishuollossa	16
4.2	Menetelmänä omaohjaajuus	18
5	SIJAISHUOLLOSTA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN MUUTTAVAN NUOREN TUEN MUODOT.....	19
5.1	Jälkihuolto	20
5.2	Psykososiaalinen tuki	22
5.3	Asumisentuki.....	23
5.4	Taloudellinen tuki.....	24
5.5	Itsenäistymisvarat.....	25
6	OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET	27
7	ITSENÄISTYMISSOPPAAN TOTEUTTAMINEN	27
7.1	Itsenäistymisoppaan suunnittelu	28
7.2	Toteutusvaihe	29
7.3	Valmiin oppaan kuvaus	30
7.4	Prosessin arviointi- ja päättämisvaihe.....	31
8	POHDINTA.....	32
8.1	Tuotoksen tarkastelu	32
8.2	Eettisyys ja luotettavuus	33

8.3	Jatkotutkimus- ja kehittämisideat	34
LÄHTEET	35
LIITTEET		

Liite 1. Sähköinen palautekysely Nuorisokoti Jaloverson työntekijöille

1 JOHDANTO

Itsenäistyminen on merkittävä kehitysvaihe nuoren elämässä, ja sen haasteet korostuvat erityisesti sijaishuollossa olleiden nuorten kohdalla. Lastensuojelun sijaishuollossa eläneet nuoret kohtaavat itsenäistymisprosessissaan usein huomattavasti enemmän vaikeuksia kuin perheympäristössä kasvaneet nuoret. Tämä johtuu esimerkiksi heikommista tukiverkostoista ja suuremmasta altistumisesta psykososiaalisille ongelmille. Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten kohdalla riski syrjäytymiseen, mielenterveysongelmiin ja työttömyyteen onkin suurempi kuin heidän ikätovereillaan. (Hirschovits-Gerz ym. 2022, 22–23.)

Tässä opinnäytetyössä keskitytään tarkastelemaan sijaishuollosta itsenäistymistä ja siihen liittyviä haasteita. Erityistä huomiota kiinnitetään niihin tekijöihin, jotka voivat tukea nuorten onnistunutta siirtymistä itsenäiseen elämään. Aiempien tutkimusten mukaan onnistunut itsenäistyminen vaatii kattavaa tukea niin arjen hallintaan kuin psyykkisen hyvinvoinnin edistämiseen. Sijaishuollossa olevat nuoret tarvitsevat erityisen paljon tukea elämännhallintataitojen kehittämisessä, koska heidän lähtökohtansa ovat usein heikommat kuin muilla nuorilla. Itsenäistymistyöskentelyllä voidaan tarjota oikea-aikaista ja oikeanlaista tukea. (Huotari 2010, 50.)

Salosen (2023, 24–26) opinnäytetyön mukaan sijaishuollossa olleiden nuorten kohdalla onnistuneen itsenäistymisen edellytyksenä on paitsi arjen taitojen oppiminen, myös vahva sosiaalinen tuki, joka jatkuu vielä sijaishuollon päättymisen jälkeen. Salonen (2023) korostaa, että erityisesti nuoret, joilla on ollut heikot perhesuhteet ja vähäinen tuki ennen sijaishuoltoa, tarvitsevat enemmän henkilökohtaista ohjausta ja tukea itsenäistymisvaiheessa. Tämä vahvistaa aiempia havaintoja siitä, että sosiaalinen tuki on keskeinen tekijä nuorten onnistuneessa itsenäistymisessä.

Reinikaisen (2009, 93–95) mukaan sijaishuollon tärkeimpiin tehtäviin kuuluu valmistaa nuorta itsenäiseen elämään tarjoamalla hänelle tarvittavat tiedot ja taidot, jotta hän pystyy selviytymään itsenäisesti. Sijaishuoltoyksiköstä pois muuttaminen on suuri ja elämänmittaisesti merkittävä tapahtuma, joka määrit-

telee monin tavoin nuoren tulevaisuutta. Tämä siirtymävaihe voi asettaa nuoren alttiiksi monille riskeille, mutta samalla se tarjoaa mahdollisuuden rakentaa itsenäistä elämää, mikäli oikeanlaista tukea on tarjolla.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa käytännönläheinen, toimeksiantajan toiveiden mukainen opas itsenäistyvälle nuorelle sekä ohjaajalle itsenäistymistyöskentelyn työkaluksi. Oppaan tavoite on vahvistaa ohjaajien ja nuorten välistä itsenäistymistyöskentelyä ja sen tarkoitus on integroitua osaksi toimeksiantajan käytäntöjä. Oppaan avulla taataan kaikille Nuorisokoti Jaloversosta itsenäistyville nuorille riittävät tiedot itsenäisen elämän alkaessa, riippumatta ohjaajan omista tiedoista oppaan sisältämistä asioista. Ohjaajan ja nuoren itsenäistymistyöskentelyn lopussa nuorelle jää opas, joka sisältää muun muassa tulevan asuinpaikkakunnan sosiaali- ja terveystietojen yhteystietoja sekä linkit Kelan sivuille tukien hakemista varten. Nuorisokoti Jaloversossa ei tällä hetkellä ole käytössä valmista työkalua, jolla ohjaajat itsenäistymistyöskentelyä voisivat suunnitelmallisesti toteuttaa.

2 LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLTO

Selkeyden vuoksi käytämme läpi koko opinnäytetyön ilmaisua nuori puhuttaessa minkä tahansa ikäisistä lapsista, vaikkakin lastensuojelulaissa kaikista alle 18-vuotiaista puhutaan lapsina. Yhteneväisen termin valinnan on tarkoitus selkeyttää tekstiä lukijan näkökulmasta. Lastensuojelulain (19.4.2007/417, 49. §) mukaan sijaishuollolla tarkoitetaan nuoren hoitoa ja kasvatusta kodin ulkopuolisessa ympäristössä, kun hänet on huostaanotettu tai sijoitettu kiireellisesti. Sijoitus voidaan toteuttaa esimerkiksi perhehoidossa, ammatillisessa perhehoidossa tai laitoksessa, aina nuoren yksilöllisten tarpeiden ja edun mukaisesti. Tässä opinnäytetyössä keskitymme käsittelemään sijaishuoltoa laitoshuollon näkökulmasta sekä itsenäistymistä laitoshuollosta. Laitoshuolto voidaan järjestää lastensuojelulaitoksissa, kuten lastenkodeissa, nuorisokodeissa ja koulukodeissa (Lastensuojelulaki 19.4.2007/417, 57. §).

Nuorella on oikeus tulla huostaanotetuksi ja hyvinvointialueella on velvollisuus järjestää huostaanotto, jos sen edellytykset täyttyvät. Huostaanotto voidaan tehdä joko lapsen kasvuolojen tai nuoren oman käyttäytymisen vuoksi. Mikäli nuoren kasvuolosuhteet uhkaavat vakavasti hänen terveyttään tai kehitystään

ja huolenpidossa on puutteita, nuori on otettava huostaan ja hänelle on järjestettävä sijaishuolto. Lisäksi, jos nuori omalla toiminnallaan, kuten päihteiden käytöllä tai rikollisella teolla, vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään, voi sekin olla perusteena huostaanotolle. Huostassapito päättyy viimeistään nuoren täyttäessä 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 19.4.2007/417, 47. §.) Sijaishuollon tavoitteena on vastata nuoren yksilöllisiin tarpeisiin ja edistää hänen hyvinvointiaan, kehitystään sekä itsenäistymistä. Sijaishuolto järjestetään vain, kun nuoren etu niin vaatii, ja se päättyy nuoren täyttäessä 18 vuotta. (Lastensuojelulaki 19.4.2007/417, 40. §.)

Lastensuojelulain (19.4.2007/417, 40. §.) mukaan sijaishuolto on ratkaisu, jossa nuoren hoito ja kasvatusta toteutetaan kodin ulkopuolella, kun hänen elämäntilanteensa on niin vaikea, ettei kotona asuminen ole mahdollista eivätkä avohuollon tukitoimet riitä takaamaan nuoren hyvinvointia. Sijaishuollon sisältö ja laatu suunnitellaan nuoren edun mukaisesti, jotta voidaan tarjota turvallinen ja tasapainoinen ympäristö kasvulle. Nuorelle opetetaan vastuunottoa arjesta sekä rajojen, sääntöjen ja sopimusten merkitystä, ja tuetaan häntä kasvamaan vastuulliseksi aikuiseksi. Sijaishuollon aikana nuorella on erityisoikeuksia, kuten oikeus hyvään sosiaalihuoltoon, asialliseen kohteluun ja tarpeisiin sopivaan hoitopaikkaan. Hänellä on myös oikeus tavata läheisiään, keskustella sosiaalityöntekijän kanssa, saada tietoa tilanteestaan sekä saada käyttöväroja. (Lastensuojelulaki 19.4.2007/417, 41. §.)

Marjatta Bardy (2013, 267–268) korostaa teoksessaan *Lastensuojelun ytimissä*, että sijaishuollon onnistuminen ei perustu pelkästään nuorten sijoittamiseen turvallisiin ympäristöihin, vaan myös pitkäjänteiseen ja yksilölliseen tukeen, joka huomioi kunkin nuoren erityistarpeet. Sijaishuollon keskiössä on nuorelle turvallisen ja vakaan ympäristön tarjoaminen, joka edistää hänen kiinnostumistaan arkeensa ja tukee hänen psyykkistä tasapainoaan. Sijaishuollossa olevien nuorten hyvinvointia voidaan tukea monin tavoin, mutta yksi keskeinen tekijä on heidän kokemuksensa osallisuudesta. Lastensuojelulain (417/2007) keskeisissä periaatteissa mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa omiin asioihinsa ilmenee erityisesti lain 4. §:ssä, jossa korostetaan lapsen oikeutta tulla kuulluksi ja osallistua häntä koskeviin päätöksiin. Bardy (2013, 149–150) näkee, että osallisuuden varmistaminen on tärkeä osa lastensuojelutyötä, ja se toteutuu kuulemisen ja luottamuksellisen vuorovaikutuksen kautta. Ohjaajan roolina on tukea nuorta löytämään oma äänensä sekä osal-

listumaan itseään koskeviin päätöksiin. Tämän prosessin kautta nuori voi vahvistaa identiteettiään ja rakentaa itseluottamusta, jotka ovat tärkeitä taitoja elämänhallinnan ja itsenäisyyden saavuttamisessa.

Hansenin ym. (2015) tutkimuksen mukaan osallistuminen järjestötoimintaan, kulttuuriharrastuksiin ja urheilutapahtumiin on yhteydessä nuorten hyvinvointiin. Aktiivinen osallistuminen parantaa koettua terveyttä, elämään tyytyväisyyttä ja itsetuntoa, erityisesti tytöillä ja vanhemmilla nuorilla. Sen sijaan vaikutus ahdistukseen ja masennukseen on rajallisempi. Tulokset viittaavat siihen, että kulttuuri- ja vapaa-ajan aktiviteetit voivat olla merkittäviä nuorten terveyden ja hyvinvoinnin edistämässä.

Käyttäytymistieteellinen tutkimus (Hankonen 2011) todistaa, että pelkkä tiedottaminen ja pakon käyttäminen eivät ole tehokkaita tapoja muuttaa ihmisten toimintaa. Koska nämä menetelmät ovat enimmäkseen yksisuuntaisia, ne eivät edistä osallistumisen tunnetta eivätkä vahvista yksilön itsenäisyyttä. Sen sijaan kokemus siitä, että voi vaikuttaa omiin asioihin, lisää merkityksellisyyden ja yhteenkuuluvuuden tunnetta. Tämä voi kohottaa nuorten itsetuntoa ja vahvistaa heidän yhteyttään ympäröivään yhteiskuntaan.

3 SIIJAISHUOLLOSTA ITSENÄISTYVIEN NUORTEN HAASTEITA

Kääriälän (2021, 289) mukaan sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kohtaavat muita nuoria useammin monimutkaisia ja monitasoisia haasteita, jotka voivat liittyä esimerkiksi toimeentulon riittävyyteen, koulutuksen keskeytymiseen ja terveyden ylläpitämiseen. Nämä ongelmat saattavat olla seurausta sijaishuollossa vietetystä ajasta, joka ei aina tarjoa nuorelle riittäviä valmiuksia itsenäiseen elämään. Tilanne on erityisen huolestuttava, sillä lastensuojelulain (417/2007, 4. §) periaatteisiin kuuluu, että nuoren kasvun ja itsenäistymisen tukeminen on yhteinen vastuu, jossa sijaishuollon on tarkoitus toimia tukevana tekijänä.

Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret kohtaavat usein monenlaisia haasteita, jotka voivat asettaa heidät suurempaan syrjäytymisriskiin verrattuna ikätovereihin, jotka eivät ole olleet sijaishuollon piirissä. Näihin haasteisiin kuuluvat muun muassa elämänhallintataidot, kuten taloudenhallinta ja sosiaalisten suh-

teiden ylläpito. Sijaishuollon asiakkaista osa tulee ympäristöistä, joissa vanhempien päihteidenkäyttö on jättänyt jälkensä heidän kasvuympäristöönsä ja henkiseen hyvinvointiinsa. Päihdeperheissä kasvaneet nuoret voivat kokea turvattomuutta ja ennakoimattomuutta, mikä voi heikentää heidän kykyään kohdata arjenhaasteita. Nämä kokemukset korostavat tarvetta emotionaalisesti turvallisille ympäristöille ja pitkäkestoiselle tuelle. (Reinikainen 2009, 70–72.)

Sijaishuollosta itsenäistyvillä nuorilla voi esiintyä mielenterveysongelmia, päihteiden käyttöä ja siihen liittyvää riskikäyttäytymistä. Näillä nuorilla on kohonnut syrjäytymisriski ja heikko kyky itsenäiseen elämään, mikä korostaa jälkihuollon ja mielenterveyspalveluiden merkitystä. Näitä ongelmia pyritään jälkihuollossa lievittämään yksilöllisellä ohjauksella ja psykososiaalisella tuella. (Huotari 2010, 6–12.)

Itsenäistymisprosessissa olevilla nuorilla on suuri vaara joutua asunnottomiksi, jos he siirtyvät itsenäiseen asumiseen liian nopeasti, yllättäen tai ennen kuin he ovat saavuttaneet tarvittavat taidot elämänhallintaan. Nuoret, jotka siirtyvät laitoksista itsenäiseen elämään, kokevat usein erityisiä haasteita, ja heidän riskinsä päätyä asunnottomiksi on suurempi, jos heiltä puuttuu riittävä tuki ja valmiudet itsenäisyyteen. (Opetus- ja kulttuuriministeriö 2017, 17). Tähän liittyen Bardy (2013, 181–183) korostaa ohjaajan roolin merkitystä, kun nuori ei saa tukea vanhemmiltaan. Ohjaaja voi auttaa nuorta kehittämään sosiaalista pääomaansa, johon kuuluu kyky luoda merkityksellisiä ihmissuhteita ja hyödyntää yhteisön resursseja. Sosiaalinen pääoma toimii keskeisenä voimavarana, jonka avulla nuori kykenee navigoimaan tulevissa haasteissa ja rakentamaan omaa itsenäistä elämäänsä.

3.1 Ylisukupolvisuus

Ylisukupolvisuus tarkoittaa tilannetta, jossa huono-osaisuuden riskit, kuten toimeentulovaikkeudet, matala koulutustaso tai työttömyys, siirtyvät sukupolvelta toiselle. Sijaishuollossa tämä ilmiö on erityisen korostunut, sillä lasten vanhemmilla on usein omasta lapsuudestaan lähtien kertyneitä haasteita, kuten huostaanottoja, hoivan puutteita tai pitkäaikaisia sosiaalisia ja taloudellisia ongelmia. Nämä kokemukset voivat vaikuttaa vanhemmuuden taitoihin ja siirtyä

nuorille, mikä lisää perheiden alttiutta toistaa samanlaisia ongelmia seuraavissa sukupolvissa. (Reinikainen 2009, 93–95; Huotari 2010, 57–59.)

Sijaishuollossa kasvaneiden nuorten kohdalla ylisukupolvisuuden vaikutukset näkyvät myös heidän omassa aikuisuudessaan. Näillä nuorilla on ryhmätasolla suurempi riski kokea elämänhallinnan vaikeuksia, jotka ilmenevät esimerkiksi alhaisempana koulutustasona tai vaikeutena löytää pysyvää työpaikkaa. Nämä haasteet voivat puolestaan kasvattaa riskiä, että heidän omat lapsensa joutuvat vastaavanlaiseen huono-osaisuuden kierteeseen. (Reinikainen 2009, 104–105.) Vanhempien traumaattiset kokemukset ja heikot tukiverkoston luovat pohjaa ongelmien siirtymiselle. Näiden periytyvien riskienhallinta vaatii laajaa ja pitkäjänteistä tukea, joka kohdistuu sekä vanhempiin että heidän lapsiinsa. Ilman riittäviä interventioita ylisukupolvinen huono-osaisuus voi jatkua ja vahvistua, mikä lisää yhteiskunnan kustannuksia ja vähentää yksilöiden mahdollisuuksia hyvään elämään. (Huotari 2010, 57–59.)

Nuorten syrjäytymisen torjunnassa ylisukupolvisten ongelmien ratkaiseminen on yksi suurimmista haasteista. Eduskunnan tarkastusvaliokunnan raportissa (2022) korostetaan, että vanhempien alhainen koulutustaso, pitkäaikainen työttömyys ja jatkuva toimeentulotuen tarve ovat tekijöitä, jotka merkittävästi lisäävät nuorten syrjäytymisriskiä. Näiden tekijöiden vaikutukset voivat olla kauaskantoisia ja heijastua niin yksilöön kuin koko yhteiskuntaan, mikä tekee niiden ehkäisystä olennaisen osan nuorten syrjäytymisen estämisestä (Eduskunnan tarkastusvaliokunta 2022, 15).

Suomessa huono-osaisuus on useimmiten tilapäistä, mutta tietyt perheet ja suvut voivat olla sosiaalihuollon asiakkaina useiden sukupolvien ajan. Lastensuojelun jälkihuolto tarjoaa monille nuorille aikuisille tärkeän mahdollisuuden yhdistää heidän tarpeensa ja toiveensa elämäntaitojen kehittämiseksi. Juridinen aikuisuus ei kuitenkaan aina tarkoita, että nuorella olisi henkinen valmius tai riittävät taidot vastata itsenäisen elämän vaatimuksiin, mikä voi aiheuttaa suuria haasteita. (Saari ym. 2020, 16.) Tähän liittyy myös ylisukupolvisuuden teema, johon Jahnukainen (2021, 7) tuo lisänäkökulman: sijaishuollossa kasvaneille tavallisen aikuisuuden ja työn mallista saattaa muodostua vieras käsite, sillä heidän arjessaan työssä käyviä aikuisia ei ole välttämättä ollut samalla tavalla läsnä kuin muissa perheissä. Kriisiytyneet perhetilanteet ja vanhempien kyvyttömyys osallistua työelämään voivat vahvistaa tätä kokemusta.

Tämä asetelma korostaa ylisukupolvisen huono-osaisuuden riskiä erityisesti lastensuojelutaustaisilla nuorilla. (Saari ym. 2020, 262–263.)

3.2 Puutteelliset elämönhallintataidot

Elämönhallintataidot voidaan jaotella ulkoisiin ja sisäisiin taitoihin, joista ulkoiset, kuten taloudenhallinta, tukevat nuoren taloudellista itsenäisyyttä, kun taas sisäiset taidot vahvistavat sosiaalista hyvinvointia ja henkistä tasapainoa. Huotari (2010) kertoo resilienssin merkityksestä elämönhallinnassa, sillä kyky selviytyä vastoinkäymisistä auttaa nuoria kääntämään vaikeat kokemukset, kuten sijoituksen kodin ulkopuolelle, kasvun mahdollisuuksiksi. Resilienssi yhdistettynä hyviin sisäisiin taitoihin tukee erityisesti itsenäistymisen haasteista selviytymistä. Myös Lyytinen ym. (2008) ovat samoilla linjoilla elämönhallinnan haasteista tuoden esiin ulkoisten tekijöiden vaikutukset nuoren minäkuvaan, tavoitteisiin ja mahdollisuuksiin. He huomauttavat, että ulkoiset resurssit voivat olla rajalliset, ja nuoren tekemät valinnat, kuten koulutuspolun suunnittelu, voivat vaikuttaa pitkällä aikavälillä merkittävästi hänen tulevaisuuden mahdollisuuksiinsa. Lisäksi satunnaiset tekijät, kuten työttömyys tai onnettomuudet, voivat arvaamattomasti vaikuttaa nuoren elämönhallintaan ja tulevaisuuden suuntaan. Tämä korostaa sekä ulkoisten että sisäisten elämönhallintataitojen ja resilienssin kehittämisen tärkeyttä. (Huotari 2010, 31–36; Lyytinen ym. 2008, 265–267.)

3.3 Nuorten päihteiden käyttö

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen keväällä 2021 teettämän kouluterveyskyselyn tutkimustulokset osoittavat, että teini-ikäiset sijoitetut nuoret suhtautuvat vanhempien kanssa asuvia nuoria myönteisemmin päihteiden käyttöön. Sijoituksessa olevista yläkouluikäisistä 39,2 % piti humalahakuista juomista hyväksyttävänä, kun taas vanhempien kanssa asuvista nuorista vain 29,4 % piti sitä hyväksyttävänä. Kolmasosa sijoituksessa olevista nuorista piti kannabiksen käyttöä hyväksyttävänä, kun 10,6 % vanhempien kanssa asuvista ilmoitti hyväksyvänsä kannabiksen käytön. Laittomia huumeita kyselyyn vastanneista sijoitetuista nuorista kertoi käyttäneensä 31,7 % ja muulla tavoin asuvista teini-ikäisistä vain 6,5 %. (Saariluoma ym. 2021, 1, 6.)

Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen nostaa esiin vuoden 2021 lausunnossaan nuorille tarkoitettujen päihdepalvelujen puutteen sekä kyvyttömyyden

vastata päihderiippuvaisten nuorten tarpeisiin. Lapsilla ja nuorilla, jotka ovat sijoitettuna lastensuojelulaitoksiin, on usein päihdeongelmia tai taustalla huolta herättäviä päihdekokeiluja. Useimmiten lasten ja nuorten väkivaltaiseen käyttäytymiseen liittyy myös pähteiden käyttöä. (Pekkarinen 2021, 12–13.)

3.4 Mielen terveyden haasteet

Nuorten mielen terveyden tukeminen ja vahvistaminen kuuluu nuorten parissa työskentelevien ammattiosaamiseen ja on tärkeä osa kasvatusta. Nuorten mielen terveyttä ja hyvinvointia voidaan vahvistaa opettelemalla tunnetaitoja, vahvistamalla itsetuntemusta, sekä opettelemalla sietämään arjen pettymyksiä ja harjoittelemalla ristiriitatilanteiden selvittämistä. Mielen terveyttä voidaan ajatella voimavarana, jolle rakennetaan pohja nuorena ja jota käytetään läpi elämän. (Erkko & Hannukkala, 2013, 12–14.)

Suomalaiset pitkittäistutkimukset raportoivat nuorten ja nuorten aikuisten mielen terveyden heikentyneen, erityisesti masennuksen, ahdistuneisuuden ja psyykkisen kuormittuneisuuden lisääntyessä. Erityisesti juuri nuorilla on havaittu enemmän kielteisiä muutoksia kuin lapsilla. (Kauhanen ym. 2022, 3). Aalto-Setälä ja Marttunen (2007) kirjoittavat Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecimissa, että jostain mielen terveyden häiriöstä kärsii joka viides nuori. Hoitoa vaille jäänyt kehityksen este tai häiriö voi vaikuttaa nuoren myöhempään elämään. Varhainen häiriöiden tunnistaminen sekä hoito parantavat ennustetta. Ajoissa saatu hoito on paras ehkäisykeino aikuisiän mielen terveyden häiriöissä.

Timonen-Kallio ym. (2017, 30) toteavat Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisemassa raportissa, että eri arvioiden mukaan laitoshoidossa olevista lapsista 60–80 % kärsii vaikeista hoitoa vaativista mielen terveyden häiriöistä. Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen Päätöksen tueksi 50/2018-julkaisussa (Heino ym. 2018, 3) käy ilmi, että kodin ulkopuolelle sijoitetuista 13–17-vuotiaista lapsista 53 % oli myös nuorisopsykiatrian asiakkaita. Lapsiasiavaltuutettu Elina Pekkarinen toteaa lausunnossaan 2021, etteivät lasten ja nuorten mielen terveyspalvelut vastaa tarvetta. Pekkarinen (2021, 12) näkee suurena haasteena lastensuojelun ja mielen terveyspalvelujen yhteensovittamisen. Pekkarisen mukaan tämä näkyy erityisesti vaikeasti käytöshäiriöisten lasten kohdalla, mutta myös niiden, joille näistä palveluista olisi hyötyä ennaltaehkäisevästi.

Nuorten kanssa työskentelevien ammattilaisten mielenterveysosaamista tulisi vahvistaa, jotta he osaisivat tunnistaa paremmin mielenterveysongelmia, tukea nuorta tarvitsemaansa hoitoon ja asennoitua myönteisemmin mielenterveysongelmien avunhakemiseen. Suunniteltaessa sijoitettujen nuorten mielenterveyspalveluja, olisi tärkeää huomioida heidän haavoittuva asemansa ja useat kuormittavat tekijät. Tämä voi vaikuttaa syrjäytymiskehityksen katkaisuun ja on ensiarvoisen tärkeä ja merkittävä investointi näiden nuorten tulevaisuuteen. (Yliruka ym. 2020, 21.)

4 ITSENÄISTYMINEN SIJAISHUOLLOSTA

Sosiaalinen kanssakäyminen on tärkeä osa nuoren kehitystä, sillä se auttaa rakentamaan taitoja, jotka valmentavat nuorta siirtymään aikuisuuteen. Nuoret ovat luonnostaan halukkaita oppimaan, kehittämään itseään ja tavoittelemaan itsenäisyyttä, mutta tämä prosessi vaatii usein ohjausta ja tukea. Itsenäistymistyöskentelyssä nuori tarvitsee apua omien vahvuuksiensa havaitsemisessa sekä niiden selkeässä ilmaisemisessa, mikä vahvistaa heidän luottamustaan itseensä ja kykyihinsä. (Huotari 2010, 58.)

Sijaishuollosta itsenäistyvät nuoret hyötyvät erityisesti siitä, että heidän ympärillään on vahvoja tukiverkostoja sekä luotettavia aikuisia, jotka voivat tarjota henkistä turvaa ja ohjausta. Tukiverkoston ja luotettavien aikuisten avulla nuoret pystyvät käsittelemään yksinäisyyden tunteita ja valmistautumaan paremmin itsenäiseen elämään. (Reinikainen 2009, 104–110.) Myös Huotari (2010, 71–76) näkee, että tuki tässä vaiheessa on erityisen tärkeää. Itsenäistyvän nuoren haasteisiin tulisi vastata tarjoamalla yksilöllisesti räätälöityjä tukitoimia, kuten elämänhallintataitojen opettamista ja verkostojen vahvistamista, jotka auttavat heitä siirtymään itsenäisempään elämään ja selviämään paremmin arjen vaatimuksista.

Palvelutarpeen arviointi on olennainen osa itsenäistymistyötä. Palvelujen tarve ja laajuus tulee arvioida yksilöllisesti ja arvioinnin on perustuttava nuoren kokonaistilanteeseen. Arviointi sisältää muun muassa koulutuksen, asumisen ja terveystalouden tarpeen tarkan kartoituksen. Onnistuneen itsenäistymisen varmistamiseksi on tärkeää, että nuorella on ympärillään toimiva tukiverkosto,

joka voi koostua sekä virallisista palveluntarjoajista, että epävirallisista lähteistä, kuten perheestä ja ystävistä. Jälkihuolto tulisi valmistella nuoren kohdalla jo hyvissä ajoin sijaishuollon aikana, jotta nuori saisi tuntea olonsa turvallisiksi ja kokisi tulevaisuuden mielekkääksi. Huolellinen jälkihuollon suunnittelu viestii nuorelle, että hänestä huolehditaan myös sijaishuollon päätyttyä. Lisäksi ennakoivasti suunniteltu jälkihuolto tukee niitä myönteisiä muutoksia, joita nuori on saavuttanut sijaishuollon aikana. (Pukkio & Hoikkala 2016, 6–8.)

Nuoren osallistuminen omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon on merkittävää, kun suunnitellaan itsenäistymistä sijaishuollon jälkeen. Osallistumisen myötä nuori kokee prosessin omakseen, mikä lisää hänen motivaatiotaan ja parantaa itsenäistymisen onnistumismahdollisuuksia. On olennaista, että nuori tuntee saavansa tukea ja että hänen mielipiteitään arvostetaan, mikä puolestaan lisää hänen itseluottamustaan ja kykyään selviytyä itsenäisessä elämässä. (Huotari 2010, 82.)

Arjessa tarvitaan rutiineja ja säännönmukaisuutta, minkä vuoksi aikuisten tehtävä on ohjata nuorta tekemään itselle sopivia arjen valintoja rutiineihin ja rytmeihin liittyen. Näin ollen nuoren elämänhallintataidot ja mielenterveys vahvistuvat. Nuoren kanssa on hyvä pysähtyä pohtimaan hänen omaa arvomaailmaansa ja sitä, mikä arjessa lisää hänen hyvinvointiaan ja mikä toisaalta tuottaa ahdistusta ja pahaa oloa. Näiden kysymysten äärelle pysähtyminen auttaa nuorta tekemään arjessa sellaisia valintoja, jotka lisäävät hyvinvointia. (Erkko & Hannukkala 2013, 33.) Moni nuorisokodista pois muuttavista nuorista kokee myöhemmin, että olisi ollut hyvä, jos heistä olisi pidetty tiukemmin ja pidempään kiinni (Reinikainen 2009, 88). Itsenäistyminen ja jälkihuollon suunnittelu tulisi aloittaa riittävän varhaisessa vaiheessa, mielellään noin vuotta ennen sijoituksen päättymistä (Vainio 2021, 9).

Nuoren kanssa on tärkeää käydä läpi mitkä kaikki arjen asiat ovat tärkeitä hyvinvoinnin ja pärjäämisen kannalta. Jokainen tarvitsee ravintoa, unta, sosiaalisia suhteita, liikuntaa ja rentoutusta sopivassa suhteessa toisiinsa. Nuoren kanssa on hyvä käydä läpi kaikkia näitä hyvinvoinnin osa-alueita ja pohtia, miksi jokainen niistä on yhtä tärkeä. Liikunta tuottaa mielihyvää lisääviä aineita elimistössä, joka taas parantaa unen laatua ja mielen hyvinvointia. (Erkko & Hannukkala 2013, 33–34.) Nämä edellä mainitut perustarpeet myös tukevat

toisiaan, ja siksi niitä on hyvä harjoitella ja käydä läpi itsenäistymistyöskentelyssä.

4.1 Itsenäistymistyöskentely sijaishuollossa

Reinikaisen (2009, 84) tutkimuksessa huomattiin, että sijaishuollossa olevat nuoret kokevat sijaishuollon päättymisen lähestyessä epävarmuutta ja pelkoa. Monissa tapauksissa nuoren sijaishuollon asiakkuus päättyy ennen kuin hän on valmis siirtymään itsenäiseen elämään. Tämä tekee erityisen tärkeäksi sen, että itsenäistymiseen liittyvä valmennus ja tukitoimet aloitetaan riittävän ajoissa. Sijaishuollossa olevilla nuorilla ei aina ole ollut mahdollisuutta harjoitella riittävästi arjenhallintataitoja, kuten taloudenhoitoa, sosiaalisia taitoja ja opiskelun vaatimia valmiuksia. Ilman näitä taitoja he ovat alttiimpia syrjäytymään yhteiskunnan rakenteista, mikä korostaa suunnitelmallisen ja osallistavan itsenäistymistyöskentelyn merkitystä. (Holopainen 2019, 19–20.)

Sijaishuollosta itsenäistyvien nuorten elämänhallintataidot vaihtelevat suuresti. Yksi merkittävimmistä ongelma-alueista on puutteellinen kyky hallita rahan käyttöä ja taloudellisia asioita. Usein nuorten ja heidän ympärillään olevien aikuisten näkemykset nuoren kyvykkyydestä itsenäiseen asioiden hoitoon poikkeavat toisistaan. Nuori voi kokea olevansa täysin valmis itsenäiseen elämään ja omien asioidensa hoitamiseen, vaikka hänen tukiverkostonsa aikuiset näkisivät asian toisin. Tämä ero odotuksissa ja arvioissa voi aiheuttaa ristiriitoja ja lisätä nuoren haavoittuvuutta itsenäistymisen kynnyksellä. (Huotari 2010, 56–58.)

Nuoren itsenäistyminen sijaishuoltoyksiköstä on monivaiheinen prosessi, joka vaatii huolellista suunnittelua ja yksilöllisten tarpeiden huomioimista. On tärkeää, että itsenäistymisprosessi aloitetaan riittävän ajoissa, jotta nuorelle voidaan tarjota tarvittavaa tukea elämänhallintataitojen kehittymiseksi. Sijaishuollossa olisi hyvä toimia porrastamalla itsenäistymisprosessia ja lisäämällä lähdön suunnitelmallisuutta. Itsenäistymisen alkuvaiheet ovat nuorille usein haastavia, sillä niihin liittyy tyypillisesti yksinäisyyttä, epävarmuutta ja levottomuutta. Ohjaajien tarjoama tuki, joka sisältää sekä emotionaalista kannustusta että käytännön opastusta, on tärkeä apu nuoren selviytymisessä. Ohjaajat auttavat esimerkiksi taloudenhallinnan ja arjentaitojen opettamisessa, mikä luo

vankan pohjan omille siiville siirtymiselle. Harjoitteluasuntojen kaltaiset järjestelyt koetaan myös olennaisena osana itsenäistymisen tukiprosessia. (Reinikainen 2009, 95–97.)

Itsenäistymistyöskentely sijaishuollossa toteutetaan pääasiassa ohjaustyönä, jossa korostuu nuoren yksilöllisten tarpeiden huomioiminen. Tämän työn tarkoituksena on opettaa nuorelle vastuunottoa omista valinnoistaan ja päätöksistään sekä tukea häntä ymmärtämään omien päätöstensä vaikutukset tulevaisuuteen. Valmennus sisältää käytännönläheistä ohjausta esimerkiksi talouden hallinnasta, koulutuksen merkityksestä ja arjen rutiineista, jotka kaikki ovat keskeisiä onnistuneen itsenäistymisen kannalta. Näin pyritään varmistamaan, että nuori pystyy ottamaan hallinnan omasta elämästään ja tekemään itsenäisiä päätöksiä turvallisesti ja tietoisesti. (Pukkio & Hipp 2016, 64–65.)

Sijaishuollon itsenäistymistyöskentelyssä on olennaista keskittyä nuoren tarpeiden yksilölliseen kartoittamiseen. Kysymykset siitä, mitä nuori tarvitsee ja millaisiin olosuhteisiin hän on muuttamassa, ovat itsenäistymisen suunnittelun keskiössä. Nuoren läheisverkoston ja paikallisten palveluiden, kuten oppilaitosten, sosiaali- ja terveystyöskentelyä tukevat selkeät, sijaishuollon aikana laaditut tavoitteet, jotka perustuvat nuoren omiin toiveisiin ja tarpeisiin. Tällainen yksilöllisesti suunniteltu tuki auttaa nuorta sopeutumaan itsenäiseen elämään ja edistää hänen hyvinvointiaan pitkällä aikavälillä. (Laaksonen 2004, 31–36.)

Palvelutarpeen arviointi ja kartoitus ovat keskeisiä vaiheita itsenäistymistyöskentelyssä. Ohjaaja toimii tärkeänä linkkinä nuoren ja muiden palvelujen tarjoajien välillä, varmistaen, että nuori saa juuri hänen tarpeisiinsa sopivaa tukea. Tämä voi sisältää apua koulutus- ja työpaikkojen etsimisessä, asumisen järjestämisessä sekä mielenterveys- ja päihdepalvelujen saamisessa. Nuoren tarvitsemien tukitoimien selvittämisen tulisi alkaa jo sijaishuollon aikana, jotta hänen siirtymänsä jälkihuoltoon olisi mahdollisimman sujuva ja hänen erityistarpeensa tulisivat huomioituiksi. Tämä voi tarkoittaa apua opiskelumahdollisuuksien löytämisessä, työpaikan etsimisessä tai asumisen järjestämisessä. Mielenterveyden tukipalvelujen ja päihdeongelmien hoito ovat myös keskeisiä osa-alueita, jotka voivat vaikuttaa nuoren itsenäistymisen onnistumiseen. (Hirschovits-Gerz ym. 2023a, 134; Reinikainen 2009, 93–95.) Ohjaajan tehtävänä

on toimia linkkinä nuoren ja erilaisten palveluntarjoajien välillä. Tämä sisältää vuorovaikutuksen nuoren sosiaalisen verkoston kanssa ja tarvittaessa tukisuhteiden rakentamisen nuoren tueksi. Ohjaajan rooliin kuuluu myös nuoren motivoiminen ja luottamuksen rakentaminen, jotta nuori kokee tuen omakseen ja sitoutuu jälkihuollon tarjoamiin mahdollisuuksiin. (Huotari 2010, 56; Jahnukainen 2021, 47.)

Monet nuoret odottavat itsenäistymistä sekä omilleen muuttoa ja varsinkin sijaishuollossa olleille nuorille tämä nivelvaihe elämässä on kriittinen. Nuoret tarvitsevat Itsenäistymisen taitojen opetteluun opastusta ja tukea niiden harjoitteluun. Jälkihuoltopalvelun tuen vahvuus on valitettavasti hyvin eri tasolla eri kunnissa, ja lisäksi sen vaikuttavuuteen vaikuttaa paljon nuoren oma motivaatio ja tuentarve. (Turkka & Saarholm 2023, 19.)

4.2 Menetelmänä omaohjaajuus

Omaohjaajan keskeinen rooli on luoda nuoreen luottamuksellinen ja eheyttävä suhde. Kun nuori kohdataan aidosti ja vuorovaikutus on turvallista, syntyy edellytykset pitkäaikaisille ja myönteisille muutoksille nuoren elämässä. Sijaishuollossa työskentelevillä on erityinen vastuu, kun he luovat suhteen lasten kanssa. Sijaishuollon laitoshoidossa asuvalle nuorelle hänen yksilöllisyytensä huomioinen, merkitsee kokemusta hänestä itsestään merkityksellisenä ja ainutkertaisena yksilönä. Omaohjaajatyö tapahtuu jokapäiväisissä hetkissä, mutta omaohjaajat järjestävät myös omaa aikaa yhdessä nuoren kanssa. Useimmat omaohjaajatyötä tekevät työntekijät ovatkin sitä mieltä, että keskeinen osa omaohjaajatyötä on yhteisen ajan järjestäminen nuoren kanssa. (Timonen-Kallio ym. 2017, 26)

Omaohjaajan työssä tarvitaan ammatillista asiantuntemusta sekä kykyä vastata nuoren yksilöllisiin tarpeisiin. Laissa on määritelty pätevyysvaatimukset lastensuojelulaitoksen hoito- ja kasvatustehtävissä työskentelevälle ammattihenkilöstölle. Osaamisvaatimukset ovat laajat sisältäen esimerkiksi juridisen osaamisen, ymmärryksen lastensuojelun kokonaisuudesta, sijaishuollon prosessien hallinnan sekä tiedot lääkehoidosta, turvallisuudesta, dokumentoinnista ja hoitokäsityksestä (Laki sosiaali- ja terveysalan ammattihenkilöistä 30.6.2015/817, 5. §.)

Omaohjaajan merkitys näkyy erityisesti nuorten tunnetason tukemisessa ja turvallisuuden tunteen rakentamisessa. Hyvä ohjaaja osaa arvostaa nuorta yksilönä, osoittaa empatiaa ja olla aidosti läsnä vuorovaikutuksessa. Nuoren kokemus kuulluksi tulemisesta sekä hänen tarpeidensa ja odotustensa ymmärtämisestä riippuu vahvasti ohjaajan tavasta kohdata hänet. Luottamukselliset suhteet ohjaajiin vahvistavat nuoren itsetuntoa ja auttavat häntä valmistautumaan itsenäistymisen mukanaan tuomiin haasteisiin. Ohjaajan tulisi pystyä itsenäistymistyöskentelyn aikana olemaan aidosti läsnä oleva aikuinen, jonka kanssa voi luottamuksellisesti ja avoimesti työskennellä yhdessä. Jotta yhteistyö olisi tuloksellista, on olennaista, että nuori kokee tulevansa kuulluksi ja tuntee olevansa osallisena päätöksenteossa. (Bardy 2013, 127; Reinikainen, 55–58.) Bardyn (2013, 261) mukaan lapselle voi muodostua asiakassuhteesta eräänlainen turvasatama, joka tuo vakautta ja ymmärrystä hänen arkeensa. Tämä tukee lapsen henkistä vahvistumista ja auttaa häntä navigoimaan elämänsä haasteellisissa vaiheissa.

Sijaishuollossa olevan nuoren itsenäistymisprosessi on usein monimutkainen ja täynnä haasteita, joissa omaohjaaja toimii keskeisenä tukijana. Omaohjaajatyö on sijaishuollossa merkittävä ja vaikuttava työmenetelmä. Omaohjaajan rooli ei rajoitu vain arjen sujuvuuden varmistamiseen, vaan kattaa myös nuoren tunne-elämän tukemisen sekä sosiaalisten valmiuksien vahvistamisen. Näiden osa-alueiden tukeminen luo nuorelle paremmat lähtökohdat elämään ja tulevaisuuteen. (Hirvonen 2023, 64–66, 73.) Ohjaajien tarjoama opastus esimerkiksi tunteiden hallinnassa, sosiaalisten taitojen kehittämisessä ja elämänhallinnan parantamisessa koettiin tärkeinä Reinikaisen (2009, 132–135) väitöskirjassa. Lisäksi turvallisuudentunne ja kokemus omasta arvostaan vahvistivat nuorten uskoa omiin kykyihinsä selviytyä aikuisuudessa. Monet pitivät näitä tekijöitä avainasemassa heidän tulevaisuuden rakentumisessaan.

5 SIAISHUOLLOSTA ITSENÄISEEN ELÄMÄÄN MUUTTAVAN NUOREN TUEN MUODOT

Jälkihuollossa olevalle nuorelle tulee viivytyksettä järjestää riittävä taloudellinen tuki sekä korjattava asumisoloihin liittyvät puutteet tai järjestettävä tarpeen mukainen asunto, kun riittämätön toimeentulo, puutteelliset asumisolot tai asunnon puuttuminen ovat olennaisena esteenä nuoren kuntoutumiselle.

(Lastensuojelulaki 1.1.2008/417, 76. a §.) Kelassa asioiminen saattaa olla monelle nuorelle haastavaa, ja he tarvitsevat asioimisessa ja hakemusten teossa tukea. Kela myöntää etuuksia, joiden tarkoituksena on turvata itsenäisen elämän alkua ja toimeentulo. Tukiin ja etuuksiin liittyvät asiat mietityttävät etenkin jälkihuoltonuoria, ja he usein saavat muita nuoria useammin ja pitkäkestoisesti toimeentulotukea. (Hirschovits-Gerz ym. 2023a, 199.)

5.1 Jälkihuolto

Sijaishuollon päätyttyä nuoren itsenäistymistyöskentely jatkuu jälkihuoltona, mikäli nuori haluaa ottaa jälkihuoltoa vastaan. Jälkihuolto on kodin ulkopuolelle sijoitettujen alaikäisten henkilöiden lastensuojeluprosessin viimeinen vaihe. Jälkihuollon tuella pyritään varmistamaan sijaishuollon tekemän työn kantavuus. Nuoren aikuisen tulevaisuuden kannalta merkittäväksi muodostuu itsenäistymisvaiheen jälkihuoltotyön lähtökohdat. (Jahnukainen 2021, 6.)

Jälkihuoltoon on oikeutettu alle 23-vuotias nuori, joka on ollut huostaanotettu sijaishuollossa ja avohuollon sijoituksessa yhtäjaksoisesti vähintään puoli vuotta. Vaikka nuori olisi kieltäytynyt ensin jälkihuollosta, voi hän viiden vuoden ajan sijaishuollon päättymisen jälkeen pyytää sen järjestämistä. Jälkihuoltoon siirtymistä tulisi alkaa valmistella jo kuusi kuukautta ennen sijaishuollon päättymistä. Alle 18-vuotias voi olla myös jälkihuollon asiakkaana. Tällöin palvelun tarkoituksena on turvata kotiutuminen ja välttää uutta sijoitusta. (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 2025.) Vuoden 2023 aikana jälkihuolto koski 13260 lasta ja nuorta, joista 18-vuotta täyttäneitä oli 91 % (Forsel & Kuoppala, 2024, 17).

Hyvinvointialueen on järjestettävä lapselle tai nuorelle jälkihuolto sijaishuollon päättymisen jälkeen ja sitä on mahdollista saada 23 ikävuoteen saakka (Lastensuojelulaki 417/2007 75. §). Pukkion ja Hoikkalan (2016, 6) mukaan jälkihuolto tulisi nähdä sijaishuollon kanssa toisiinsa limittyvinä vaiheina alaikäisen henkilön asiakaspolussa. Sijaishuollon aikana itsenäistymistyöskentelyn kanssa ajoissa suunniteltu jälkihuolto voi tukea nuorta sekä hänen lähipiiriään siten, että syntyy tunne tulevaisuuden mielekkyydestä ja turvallisuudesta. Nuorelle voidaan jälkihuollon kautta järjestää esimerkiksi apua asunnon hank-

kimiseen, tukea koulunkäyntiin ja harrastuksiin, taloudellista tukea itsenäistymiseen liittyviin menoihin ja mahdollisuus aikuisen henkilön tukeen säännöllisesti sijoituksen jälkeen.

Lastensuojelun jälkihuollolla pyritään turvamaan siirtymä aikuisuuteen, se on tärkeä kuntouttava palvelumuoto ja sen tulee vastata nuoren tarpeisiin kokonaisvaltaisesti ja pitkäjänteisesti riittävän pitkään. Jälkihuollon keskeinen tavoite on tukea sijaishuollossa olleita nuoria heidän aikuistuessaan ja kotiutuessaan ja tarjota valmiuksia itsenäiseen elämään. Jälkihuolto perustuu yksilölliseen tarpeiden arviointiin, jossa huomioidaan nuoren elämäntilanne, taidot ja tavoitteet. Erityisesti itsenäistymisvaiheessa nuori tarvitsee rinnalleen aikuisen, joka voi auttaa häntä selviämään muuttuvista tilanteista ja haasteista, kuten asumisen järjestämisestä, taloudenhallinnasta tai koulutukseen liittyvistä kysymyksistä. Näiden tukitoimien räätälöinti on olennaista, sillä nuoren lähtökohdat itsenäistymiseen vaihtelevat suuresti esimerkiksi perhesuhteiden, asuinpaikkakunnan, yhteiskunnallisen aseman ja elämönhallintataitojen osalta. Jälkihuollon tuella halutaan varmistua yhdenvertaisesti nuoren siirtymä aikuisuuteen muihin ikätovereihin nähden. Jälkihuolto on suhdeperustaista työtä, joka perustuu molemmin puoliseen luottamukseen nuoren ja työntekijän välillä. Jälkihuollon työntekijä toimii julkisen vanhemman roolissa. (Vainio 2021, 5–8; Hirschovits-Gerz ym. 2023, 134–135; Hirschovits-Gerz 2023, 7.)

Jälkihuollon onnistumiseen vaikuttaa olennaisesti aikuisen asema nuorta kohtaan, tarkoituksenmukaista olisi, että jälkihuollossa olisi rinnalla kulkeva aikuinen nuorta tukemassa ja vuorovaikuttamassa nuoren ja tämän verkoston kanssa. Merkittävää on myös siirtymävaihe sijaishuollosta jälkihuoltoon. Tutkimuksen mukaan tämän tulisi tapahtua ennakkoidusti ja suunnitelmallisesti, mieluiten ”saattaen vaihtamalla”. Tämä onkin tärkeä huomio sijaishuollossa tapahtuvaan itsenäistymistyöskentelyyn liittyen. Jälkihuollon palvelut ja tuen määrän tarve tulisi selvittää jo etukäteen, ennen varsinaista itsenäistymistä ja jälkihuoltoon siirtymistä, tämä vahvistaa myös mahdollisen luottamussuhteen syntymisen työntekijän ja jälkihuoltoon siirtyvän nuoren välillä. (Hirschovits-Gerz ym. 2023a, 134.)

Jälkihuollolla on merkittäviä mahdollisuuksia vaikuttaa muun muassa ylisukupolvisen huono-osaisuuden katkaisemiseksi. Jälkihuollon aikana tapahtumat

liittyvät vahvasti toisiinsa ja palveluilla on vaikutusta niihin nuoriin, jotka kiinnittyvät palveluihin. Jälkihuollon palveluiden tarjonnassa ja niiden laadussa on merkittävää vaihtelua eri puolella Suomea. Myös nuorten kyky ja /tai halukkuus vastaanottaa palveluja vaihtelee. (Saari 2020, 263.)

5.2 Psykososiaalinen tuki

Psykososiaaliseen tukeen kuuluu nuoren ohjaaminen yhteiskunnan palveluiden, kuten sosiaali- ja terveystalveluiden sekä työllisyystalveluiden pariin. Tuki auttaa nuorta tunnistamaan omat voimavaransa ja suunnittelemaan tulevaisuuttaan, esimerkiksi koulutuksen, työelämän ja harrastusten osalta. Lisäksi nuorelle tarjotaan vapaa-ajan mahdollisuuksia ja vertaistukiryhmiä, kuten keskustelukerhoja tai leirejä. (Huotari 2010, 11–12.)

Laaksosen (2004) mukaan tiedetään, että nuoret kaipaavat aikuisen tukea tavanomaisissa arjen asioissa ja ylipäänsä juttelua luotettavan ihmisen kanssa. Psykososiaalisessa tuessa on tärkeää, että asiakkaan ja työntekijän välillä on hyvä luottamuksellinen suhde. Nuoret kaipaavat tunnetta siitä, että heitä arvostetaan ja heihin luotetaan, vaikka välillä epäonnistuvatkin. On tärkeää, että keskustelut voidaan käydä hyvässä ilmapiirissä. (Laaksonen, 2004, 27–31, 37.) Ilmapiirin merkityksestä kirjoittaa myös Jahnuainen (2021, 57), joka pitää tärkeänä pyrkiä tekemään keskusteluista nuorille miellyttäviä.

Lastensuojelun VIP-nuoren tutkimusperusteisen palvelupolun mallinnusryhmän tavoitteena oli luoda mallinnus, joka olisi osa jälkihuolto-nuoren palvelun jatkumoa. Tämä mallinnustyö oli osa laajempaa Etelä-Suomen osaamis- ja tukikeskuspilottia. Mallinnuksen kohderyhmänä ovat lastensuojelun jälkihuoltoon siirtyneet nuoret, joista osa on sellaisessa elämäntilanteessa, jossa he tarvitsevat erityistä ja vaativaa tukea yksilölliset tarpeet huomioiden sekä yhteensovitettuina tukea järjestävien tahojen palveluverkostossa. Mallinnuksen tarkoituksena oli määrittää, millaista on erityistä ja vaativaa tukea tarvitsevan nuoren jälkihuolto. Mallinnuksen työpaperissa todetaan, että työtöteen jälkihuollossa tulisi olla psykososiaalista tukea antavaa ja motivoivaa. Olennaisena osana jälkihuoltoa on nuoren koulutuksesta huolehtiminen ja sen tukeminen. Tämä tarkoittaa myös psykososiaalisen tuen järjestämistä silloin kun nuori sitä tarvitsee. Nuoren kuntoutustalvelut ja psykososiaalinen tuki tulisi linkittää

mahdollisimman kiinteäksi osaksi nuoren arkea ja niiden tulisi tukea samalla nuoren opintoja ja työllistymistä. (Yliruka ym. 2020. 1–3, 22, 39, 56.)

5.3 Asumisentuki

Nuoren tuen tarve ja sen laajuus ovat olennaisia tekijöitä asunnon valinnassa. Yleisimmät vaihtoehdot ovat itsenäinen asuminen vuokra-asunnossa tai tuettu asuminen, mutta myös sijoituksen jatkaminen sijaishuoltopaikassa 18 vuoden jälkeen tai paluu vanhempien luo ovat mahdollisia. (Laaksonen 2004, 31–36.)

Nuorten siirtymävaiheessa sijaishuollosta itsenäiseen elämään asumisen tuki on keskeisessä asemassa. Useat nuoret tarvitsevat merkittävää apua oppiakseen itsenäisen asumisen perusteet ja kehittääkseen arjen hallinnan taitojaan. Sijaishuollon jälkihuollossa tarjottavat palvelut, kuten tuettu asuminen, ovat olennainen osa tätä prosessia. Tuen avulla nuori voi harjoitella turvallisessa ympäristössä esimerkiksi kodin ylläpitoon, ruoanvalmistukseen ja raha-asioiden hoitoon liittyviä taitoja. Tuettu asuminen tarjoaa usein tukiasunnon, jossa nuori saa säännöllisesti ohjausta arjen perustoimintoihin. Tällaiset järjestelyt auttavat varmistamaan, että nuori ei jää yksin itsenäistymisprosessin aikana, vaan saa tarvittavan tuen oman elämänsä rakentamiseen. Tavoitteena on tarjota turvallinen ja johdonmukainen siirtymä sijaishuollosta itsenäiseen aikuisuuteen. (Huotari 2010, 57–59.) Näissä tapauksissa nuorelle tarjotaan säännöllistä tukea esimerkiksi asumisohjaajalta tai sosiaalityöntekijältä, mikä vahvistaa hänen kykyään selviytyä itsenäisessä elämässä. Onnistumisen kannalta keskeistä nuoren jälkihuoltoon siirtyvässä asumisessa on, että hän saa tarvittavan tuen asumisen järjestämiseksi ja ylläpitämiseksi. (Pukkio & Hoikkala 2016, 19.)

Nuorten asumisen tukeminen voi tapahtua myös tukiperheasumisen kautta, jolloin nuorella on jatkuva kontakti tukiperheeseen tai tukihenkilöön, joka auttaa häntä päivittäisissä toimissa ja tukee itsenäistymisen edellyttämistä taidoissa. Tämä malli on osoittautunut erityisen hyödylliseksi silloin, kun nuori tarvitsee intensiivisempää tukea, mutta haluaa silti elää itsenäisesti. (Huotari 2010, 13–14.) Nuoren asumisjärjestelyt tulee kuitenkin aloittaa hyvissä ajoin ennen sijaishuollon päättymistä. Jälkihuollon tukitoimien suunnittelu ja oikea-aikainen toteuttaminen vähentävät riskiä syrjäytyä ja edistävät nuoren sitoutu-

mista itsenäistymiseen. (Hirvonen, 2023, 38.) Jälkihuollon kautta tarjottu asumisen tuki vaikuttaa olevan tärkeä komponentti itsenäistymisvaiheessa oleville nuorille, erityisesti niille, joilla ei ole vahvoja tukiverkostoja. Asumisen tuki mahdollistaa nuorelle turvallisen siirtymisen aikuisuuteen ja parantaa hänen mahdollisuuksiaan selviytyä itsenäisesti yhteiskunnassa.

5.4 Taloudellinen tuki

Asumistuki on tarkoitettu pienituloisille henkilöille ja sen tarkoituksena on auttaa asumismenojen maksussa. Asumistuki voi kattaa enintään 70 % asumiskustannuksista, jotka ovat määriteltyjen enimmäisrajojen sisällä. Jokaisessa kunnassa ja kaupungissa on määritetty erikseen enimmäisasumismenot, jonka mukaan asumistukea voidaan maksaa. (Kela 2024a.)

Opintotuki on tarkoitettu yli 17-vuotiaille päätoimisille opiskelijoille ja sen tarkoituksena on turvata opiskelijan toimeentuloa opintojen aikana. Opintotuki koostuu opintorahasta, opintolainan valtiontakauksesta sekä asumislisästä. (Kela 2024b.)

Nuoren kuntoutusraha on tarkoitettu 16–19-vuotiaille, joiden työ- tai opiskelukyky on heikentynyt sairauden tai vamman vuoksi. Nuoren kuntoutusrahaa voi hakea, mikäli henkilö tarvitsee erityisiä tukitoimia opiskelussa tai työllistymistä edistävässä kuntoutuksessa. Lisäksi henkilöllä tulee olla hyvinvointialueen työntekijän kanssa laadittu opiskelu- ja kuntoutussuunnitelma, jossa tulee olla kirjattuna kuntoutuksen tavoitteet ja mahdollisuudet, sekä siitä pitää tulla esiin, kuinka opetusta järjestetään ja toteutetaan. Suunnitelma tulee laatia opiskelun tai muun kuntoutuksen ajalle, ja sitä tarkastellaan ja täsmennetään kuntoutusrahakauden aikana. (Kela 2024c.)

Toimeentulotuki on viimesijainen tuki Suomessa vakituisesti asuvalle henkilölle. Toimeentulotukea on mahdollista hakea, kun yhteenlasketut tulot ja varat eivät muuten riitä välttämättömiin menoihin, kuten ruokaan ja asumiseen. Toimeentulotuki muodostuu perustoimeentulotuesta, täydentävästä toimeentulotuesta ja ehkäisevästä toimeentulotuesta. Perustoimeentulotuki on tarkoitettu kattamaan jokapäiväisen elämän välttämättömät kulut esimerkiksi ruoka-, vaate-, hygieniä-, puhelin- ja perusterveydenhuollon kulut. Toimeentulotuen

perusosa on kiinteä summa, joka on laskennallinen kohtuullisiin menoihin laskettu summa välttämättömistä kuluista. Näiden lisäksi toimeentulotukea haettaessa otetaan huomioon kohtuulliset muut menot kuten esimerkiksi asumismenot, välttämättömät muuttokustannukset, vuokravakuus ja tarpeellisen henkilöllisyystodistuksen hankintamenot. Täydentävää toimeentulotukea on mahdollista hakea hyvinvointialueen sosiaalityöntekijältä äkillisiin kuluihin, joita perustoimeentulotuki ei kata. Täydentävä toimeentulotuki käsitellään aina yksilöllisesti jokaisen henkilökohtaiset tarpeet ja vaatimukset huomioon ottaen. Ehkäisevää toimeentulotukea myönnetään harkinnan mukaan ja sen tarkoitus on edistää sosiaalista turvallisuutta ja ehkäistä syrjäytymistä ja pitkäaikaista riippuvuutta toimeentulotuesta. (Kela 2024d.)

Sijaishuollossa olleen nuoren tarve toimeentulotuelle on suurempi kuin hänen ikäryhmällään muutoin. Sijaishuollossa olleet nuoret ovat usein epätasa-arvossa työelämään siirtyessään koulutuksen puutteen tai keskeneräisyyden vuoksi, mikä vaikuttaa heidän taloudelliseen toimeentuloonsa. (Vainio 2021, 8.)

5.5 Itsenäistymisvarat

Itsenäistymisvarojen saamisen edellytyksenä on, että nuori on ollut sijoitettuna kodin ulkopuolelle joko huostaanotettuna, avohuollon tukitoimena tai osana jälkihuoltoa. Sijoituksesta aiheutuviin kuluihin maksetaan hyvinvointialueelle korvauksia, jotka koostuvat niistä tuloista, korvauksista ja saamisista, jotka huoltajilla on käytettävissä nuoren elättämiseksi. Tämän lisäksi hyvinvointialue voi ottaa huomioon kaikki nuoren saamat tulot, kuten lapsilisät, perhe-eläkkeet, elatusavut tai nuoren omistuksessa olevasta omaisuudesta saamat tulot. Edellä mainituista tuloista hyvinvointialue saa sijoituksen aikana maksusuoritukset, joista 40 % varataan lapsen itsenäistymisvaroiksi. Lapsilisää ei huomioida itsenäistymisvarojen kerryttävässä laskelmassa. Itsenäistymisvarojen suuruus vaihtelee, koska vanhempien kyky huolehtia elatuksesta on eri perheissä erilainen. Jos nuorelle ei ole kertynyt itsenäistymisvarojen sosiaalitoimen tuelle tukea nuorta asumiseen, koulutukseen ja muuhun itsenäistymiseen liittyvissä menoissa riittäväillä itsenäistymisvaroilla, kun nuoren sijoitus päättyy. Laissa ei säädetä tuen vähimmäis- tai enimmäismäärää, jolloin tuki perustuu yksilölliseen harkintaan. (THL 2024.)

Hyvinvointialueen tulee huolehtia siitä, että itsenäistymisvarat käytetään lapsen itsenäistymistä tukevaan toimintaa ja hankintoihin. Näitä voivat esimerkiksi olla oman kodin hankinnat, työpaikan saamiseksi tehtävät hankinnat kuten matkakortti ja muut perustellut menot. Nuori ei voi vaatia itsenäistymisvarojen maksamista itselleen tultuaan täysi-ikäiseksi, vaan hyvinvointialue voi päättää, milloin itsenäistymisvarat annetaan nuorelle. Jälkihuollon päättyessä jäljellä olevat itsenäistymisvarat maksetaan nuorelle itselleen. Itsenäistymisvarat voidaan maksaa kokonaan tai osittain nuorelle myös jälkihuollon aikana. Tällöin arvioidaan, milloin nuori on riittävän kypsä huolehtimaan omasta rahankäytöstään ja päättämään omista asioistaan itsenäisesti. (Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2024.)

Itsenäistymisvarat eivät vaikuta asumistuen tai toimeentulotuen maksamiseen tai määrään. Nuori tekee oman sosiaalityöntekijän kanssa suunnitelman itsenäistymisvarojen käytöstä. Mikäli on ilmeistä, että itsenäistymisvaroja on tarkoitus käyttää muihin kuin itsenäistymistarkoituksiin, kuten päihteisiin voidaan itsenäistymisvarojen maksamista lykätä. Itsenäistymisvarat on maksettava nuorelle viimeistään, kun hän täyttää 23 vuotta. (THL 2024.)

Itsenäistymisvarojen tarkoitus on edistää ja turvata nuoren siirtymistä omatoimiseen elämään. Nuoren asioista vastaavan sosiaalityöntekijän vastuulla on varmistaa, että varat käytetään aidosti itsenäistymistä tukevalla tavalla, kuten oman kodin kalustamiseen tai työssäkäyntiin ja opiskeluun tarvittaviin menoihin, esimerkiksi matkakorttiin tai opiskeluvälineisiin. Itsenäistymistä tukevat kulut voivat kattaa myös ajokortin hankinnan, tietokoneen tai muita vastaavia menoja, mikäli ne tukevat nuoren omatoimisuutta. Jälkihuollossa olevaa nuorta tuetaan näillä varoilla, ja lähtökohtana on, että ne maksetaan nuorelle jälkihuollon tai sijoituksen päättyessä, kun hän täyttää 18 vuotta. (Holopainen 2019, 7–8.)

Nykyisellään ohjeistus itsenäistymisvarojen käytöstä ei ole riittävä nuorten yhdenvertaisen kohtelun mahdollistamiseksi, vaan niiden käytössä on suuria alueellisia eroja hyvinvointialueiden välillä. Tämän vuoksi THL on lisännyt ja laajentanut itsenäistymisvarjoa koskevaa ohjeistusta lastensuojelun käsikirjassa. Haastetta yhtenäisen ohjeistuksen laatimisessa tuottaa se, ettei lakiin voida kirjata tiukkoja raameja tietyn etuuden saamiseen, sillä jokaisen tilanne on aina yksilöllinen. (Hirschovits-Gerz ym. 2023a, 236.)

6 OPINNÄYTETYÖN TARKOITUS JA TAVOITTEET

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa käytännönläheinen, toimeksiantajan toiveiden mukainen opas itsenäistyville nuorelle sekä nuoren ohjaajille itsenäistymistyöskentelyn työkaluksi. Oppaan tavoite on vahvistaa ohjaajien ja nuorten välistä itsenäistymistyöskentelyä ja sen tarkoitus on integroitua osaksi toimeksiantajan käytäntöjä. Oppaan tavoitteena on taata kaikille Nuorisokoti Jaloversosta itsenäistyville nuorille riittävät tiedot itsenäisen elämän alkaessa, riippumatta ohjaajan omista tiedoista oppaan sisältämistä asioista. Opinnäytetyön tuloksena syntyvän oppaan tavoitteena on tukea Nuorisokoti Jaloversosta itsenäistyviä nuoria varmistamalla, että heillä on tarvittavat tiedot itsenäisen elämän aloitukseen. Oppaan tarkoitus on ohjata ohjaajan työtä ja tarjota nuorelle selkeä, jäsennelty opas, joka kattaa kaikki itsenäistymisen osa-alueet, kuten raha-asiat, sopimukset sekä terveyden- ja sosiaalipalvelut. Opas mahdollistaa suunnitelmallisen etenemisen itsenäistymistyöskentelyssä.

7 ITSENÄISTYMISSOPPAAN TOTEUTTAMINEN

Tämä opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä, jonka lopputuloksena syntyi itsenäistymistyöskentelyn opas sekä nuorelle että hänen ohjaajalleen. Oppaan tarkoituksena on tarjota ohjaajalle selkeitä työkaluja nuoren ohjaamiseen sekä tukea nuorta hänen matkallaan kohti itsenäistä elämää. Sisällöltään opas käsittelee itsenäistymisen eri osa-alueita ja tarjoaa konkreettisia menetelmiä ja materiaaleja työskentelyn tueksi. Opas toteutettiin sähköisessä muodossa, jotta sen jakaminen, päivittäminen ja hyödyntäminen olisi mahdollisimman sujuvaa.

Salosen (2013, 5–6) mukaan toiminnallisessa opinnäytetyössä tuotetaan konkreettinen lopputulos, joka tässä tapauksessa on itsenäistymistyöskentelyn opas. Työ rakentuu lineaarisen mallin mukaisesti alkaen tavoitteiden asettamisesta ja edeten suunnitteluvaiheen kautta toteutukseen, prosessin päättämiseen ja lopulta arviointiin (Kuva 1).

Kuva 1. Opinnäytetyön lineaarinen malli

7.1 Itsenäistymisoppaan suunnittelu

Hyödynsimme työyhteisön osaamista siten, että keräsimme ohjaajilta ehdotuksia oppaan sisältöön Jaloverson toimiston tietokoneella sijaitsevaan Word-tiedostoon. Tiedosto oli avoin koko työyhteisölle ja tiedostossa esiintyvä ohjaava kysymys oli ”Mitkä asiat koet tärkeäksi sisällöksi itsenäistymisoppaaseen?”. Ohjeistuksena oli, että annettuja palautteita ja kommentteja voidaan huomioida opinnäytetyössä ja tiedostoon pyydämme kirjoittamaan anonymisti. Kommentoijien anonymiteetin turvaamiseksi valitsimme sähköisen keruutavan. Tiedonkeruun avulla saimme selville, että ohjaajien toiveena on hyvin käytännönläheinen opas, johon toivottiin konkreettisia asioita liittyen taloudellisiin tukiin sekä omilleen muuttamiseen liittyviin asioihin.

Ohjaajille suunnatussa kyselyssä/ideoinnissa oli painopiste käytännönläheisessä kehittämisessä. Käytimme analysointitapana teemoittelua, jonka perusajatus on jakaa aineisto pienempiin osiin ja sen jälkeen luokitella nämä osat aineistossa ilmenevien erilaisten aihepiirien mukaisesti (Tuomi & Sarajärvi 2018, 25–105). Teemoittelun avulla ryhmittelimme vastauksia toistuvien aihepiirien ja merkityssisältöjen mukaan. Teemoittelu mahdollisti tunnistamaan keskeiset asiat ja auttoi hahmottamaan vastaajien näkökulmista kumpuavia tarpeita ja toiveita.

Suunnitteluvaiheessa keskustelimme oppaan sisällöstä ja ulkoasusta toimeksiantajan kanssa (Salonen 2013, 15). Suunnitteluvaiheessa kävimme keskusteluja toimeksiantajan kanssa oppaan sisällöstä, ulkoasusta ja toteutuksesta. Suunnitteluvaihe oli osa Salosen (2013) lineaarista mallia, joka toimi viitekehystenä opinnäytetyön etenemiselle. Keskustelimme toimeksiantajan kanssa vapaamuotoisesti oppaan sisällöstä ja rakenteesta, minkä lisäksi tarkastelimme ohjaajien käytössä jo olevia materiaaleja saadaksemme kattavan kuvan heidän tarpeistaan.

Suunnitteluvaiheessa teimme yhteistyösopimuksen toimeksiantajan kanssa, haimme tutkimusluvan sekä laadimme alustavan suunnitelman oppaan sisällöstä. Suunnittelupalaverin aikana toimeksiantaja esitti toiveitaan ja tavoitteitaan, jotka huomioitiin oppaan rakenteessa ja sisällössä. Suunnitteluvaiheessa kokosimme tietoperustaan käytettävää aineistoa yhteiseen Word-asiakirjaan, joka tallennettiin Teams-ympäristöön kehittämishankkeen tiimin käyttöön. Molemmat opinnäytetyön tekijät tallensivat asiakirjaan löytämiään hyödyllisiä ja aiheeseen liittyviä luotettavia lähteitä, kuten tutkimuksia, artikkeleita ja lainsäädäntöä. Tämä mahdollisti aineiston keräämisen ja sen tarkastelun reaaliaikaisesti. Suunnitteluvaiheessa toteutetaan tiedonhakuja ja tutustutaan tutkimustietoon (Salonen 2013, 60).

Suunnitteluvaiheen edetessä perehdyimme kertyneeseen aineistoon ja arvioimme sen luotettavuutta sekä ajantasaisuutta. Käytettyjen lähteiden soveltuvuutta arvioitiin erityisesti niiden alkuperän, julkaisuvuoden ja asiantuntijuuden perusteella. Näin varmistimme, että opas rakentui ajankohtaiselle ja relevantille tiedolle.

7.2 Toteutusvaihe

Oppaan sisältöjä koskeva tiedonhankinta aloitettiin jo suunnitteluvaiheessa ja sitä jatkettiin koko toteutusvaiheen ajan. Oppaan teoreettinen viitekehys rakentui lastensuojelusta, päihde- ja mielenterveyspalveluista, ajantasaisesta lainsäädännöstä sekä itsenäistymiseen liittyvistä teemoista. Tietoperusta koostui aiheeseen liittyvästä olemassa olevasta tiedosta, tutkimuksista ja muista lähteistä, jotka tarjosivat syvällisemmän ymmärryksen käsiteltävästä aiheesta. Tiedonhankinnassa hyödynnettiin muun muassa Google Scholaria, LAB Primaan sekä Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulun kirjastoa Kaakku-ria.

Oppaan viitekehys pohjautui lastensuojelun sijaishuoltoon, jälkihuoltoon sekä sijaishuollossa toteutettavaan ohjaustyöhön. Lisäksi tarkasteltiin ajankohtaista lainsäädäntöä ja itsenäistymistä kehitysvaiheena. Lastensuojelun ja sijaishuollon rakenteet sekä niitä säätelevä lainsäädäntö loivat pohjan tarjottavan tuen ja jälkihuollon velvoitteiden osalta. Näiden teemojen ymmärtäminen oli keskeistä, sillä ne muodostivat perustan nuoren itsenäistymiselle, jossa juridiset vaatimukset ja ammatillinen tuki ovat merkittävässä roolissa. Teoreettinen vii-

tekehys nojasi luotettaviin ja vakiintuneisiin lähteisiin, kuten asiantuntijakirjallisuuteen, lainsäädäntöön ja ajankohtaisiin tutkimuksiin. Alan keskeiset tutkimukset syvensivät ymmärrystä aiheesta ja vahvistivat opinnäytetyön tietoperustaa. Näiden lähteiden avulla varmistettiin työn kattavuus ja tieteellinen luotettavuus, mikä tuki oppaan kehittämistä ja sen käytännön soveltuvuutta.

7.3 Valmiin oppaan kuvaus

Itsenäistymisopas alkaa sisällysluettelolla ja sisältää seuraavat otsikot: johdanto, huolehdittava ennen sijoituksen päättymistä, asuminen, itsenäistymisvarat, toimeentulo, opiskelu, sosiaali- ja terveystalvet sekä listan hankinnoista omaan kotiin. Johdannossa käydään läpi, miten opasta on tarkoitus hyödyntää nuoren kanssa itsenäistymistyöskentelyssä. Seuraavassa luvussa käydään läpi, mistä kaikista asioista pitää huolehtia ennen nuoren sijoituksen päättymistä, kuten henkilöllisyyspaperit, pankkitunnukset sekä lääkärin lausunnot ja reseptit. Kolmannessa luvussa käsitellään asumista, ja luvun alusta löytyy linkki Kansaneläkelaitoksen sivuille, josta pääsee katsomaan tulevan asuinpaikkakuntansa toimeentulotuessa huomioitavat maksimiasumismenot. Luku pitää sisällään vinkkejä asunnon etsimiseen ja vuokrasopimuksen ehtojen tarkasteluun sekä käsittelee asumiseen saatavia taloudellisia tukia.

Neljännessä luvussa käsitellään itsenäistymisvaroja ja niiden käyttöä. Käytännön työ lastensuojelussa on meille osoittanut, että tämä on aihe, joka nuoria usein kiinnostaa, ja he eivät kuitenkaan oikein ymmärrä sitä, miten niiden käyttäminen toimii. Viides luku käsittelee toimeentuloon liittyviä asioita eli lähinnä Kelan tukia, koska ne pääsääntöisesti ovat ainakin jälkihuollon alettua se, mistä nuoren tulot koostuvat. Tässä luvussa käsitellään myös hieman verotusta, joka useimmiten tämän ikäisille on hyvin vieras asia. Kuudenteen lukuun sisällytimme opiskelun, ja kuudes luku on tarkoituksenmukaisesti jätetty hyvin lyhyeksi. Luku sisältää linkin Opintopolkuun.

Seitsemäs luku sisältää sosiaali- ja terveystalvetuihin liittyvää tietoa. Luvun on tarkoitus selkeyttää nuorelle, mihin hänen tulisi hakeutua hoitoon minkäkin laisissa asioissa. Tarkoituksena siis on selkeyttää monille aikuisillekin epäselvää terveydenhuollon kenttää sekä päihde- ja mielenterveystalvetuita. Luvussa käsitellään myös laajasti jälkihuoltoa. Viimeisessä luvussa on valmis lista omaan kotiin hankittavista asioista. Tätä listaa voi muokata jokaisen nuoren

tarpeita vastavaksi ja sitä voi hyödyntää, kun hakee sosiaalityöntekijältä hankintoihin maksusitoumusta itsenäistymisvaroista. Oppaassa on joidenkin lukujen lopussa kohta, johon on tarkoituksena kerätä yhdessä nuoren kanssa hänen tulevan asuinpaikkaluntansa palveluiden yhteystiedot. Opas sisältää joitakin hyödyllisiä linkkejä, joihin nuoren kanssa voi tutustua.

7.4 Prosessin arviointi- ja päättämisvaihe

Arviointi- ja palautevaiheessa keskityimme opinnäytetyön tuloksena syntyneen oppaan arviointiin ja sen vastaavuuteen asetettuihin tavoitteisiin. Osana arviointia ja pohdintaa nostimme esiin myös mahdollisia kehitysideoita. Oppaan arviointi toteutettiin keräämällä palautetta toimeksiantajalta ja ohjaajilta Webropol-kyselyn avulla. Päädyimme tähän menetelmään sen helppokäyttöisyyden sekä vastaajien anonymiteetin säilymisen vuoksi. Lisäksi Webropol-työkalun avulla saimme valmiit raportit kyselyn tuloksista, joita hyödynsimme opinnäytetyömme raportoinnissa.

Palautekyselyn toteuttamisessa suunnitteluvaihe oli keskeinen. Kyselyä suunniteltaessa pohdimme, miten kerättyä aineistoa käsiteltäisiin, kuinka tarkkaa tietoa halusimme saada ja mikä kyselyn varsinainen tavoite oli. Kysymyksiä laatiessamme varmistimme, että ne olivat riittävän selkeitä ja helposti ymmärrettäviä, jotta saatujen vastausten perusteella voitiin tehdä luotettavia johtopäätöksiä. Koska tiedonkeruun päätyttyä kysymyksiä ei ollut enää mahdollista muuttaa, huolellinen suunnittelu oli erityisen tärkeää (Heikkilä 2014, 45–46). Kyselyn avulla halusimme selvittää, vastasiko valmis opas olemassa olevaan tarpeeseen sekä niihin odotuksiin, joita ohjaajilla ja toimeksiantajalla oli oppaasta. Kyselyn avulla kerättiin palautetta oppaan sisällöstä, käytettävyydestä ja visuaalisesta selkeydestä. Kerättyjen vastausten pohjalta oppaan kehittämistä voidaan jatkossa kohdentaa tarkemmin. Jaloverson ohjaajille ja toimeksiantajalle toimitettiin valmis opas saatekirjeen kera, jossa toivottiin palautetta ja korostettiin mahdollisuutta muokata opasta saadun palautteen pohjalta tiilaajan toiveiden mukaiseksi. Palautelomakkeen kysymykset ovat nähtävissä opinnäytetyöraportin liitteessä. (Liite 1.) Kysymyksiä oli neljä kappaletta ja ne olivat monivalintakysymyksiä, joissa jokaisessa oli kolme vaihtoehtoa. Vastauksista tarkastelimme prosenttijakaumat.

Palautekysely oli avoin kaikille Nuorisokoti Jaloverson työntekijöille ja siihen vastasi yhteensä 20 työntekijää. Vastausten prosenttijakaumasta päätellen laadittu itsenäistymistyöskentelyn opas sai pääasiassa myönteistä palautetta.

Kaikki vastaajat kokivat tiedon määrän riittäväksi (100 %), ja oppaan käytännön ohjeiden ymmärrettävyyttä arvioitiin joko hyväksi (60 % vastanneista) tai tyydyttäväksi (40 % vastanneista). Ulkoasun selkeyttä pidettiin pääosin hyvänä, mutta 40 % vastanneista toivoi vielä lisää visuaalista selkeyttä. Kaikki vastanneista kokivat oppaan käytännölliseksi työvälineeksi tai mahdollisesti käytännölliseksi työvälineeksi nuorten itsenäistymisen tueksi.

8 POHDINTA

Yhteenvetona voidaan todeta, että nuorten itsenäistymisen tukeminen vaatii suunnitelmallista ja yksilöllistä ohjausta. Sijaishuollossa työskentelyyn pohjaavien kokemustemme mukaan yksilölliset erot ja taustat ovat itsenäistymistyöskentelyssä huomioon otettavia asioita, mikä vahvistaa aiempien tutkimusten (Salonen 2022; Reinikainen 2009) esiin nostamaa näkemystä siitä, että itsenäistymisprosessi ei ole kaikille nuorille samanlainen. Opas on tämän vuoksi tehty moninaista kohderyhmää silmällä pitäen ja sen teossa on huomioitu sen muokattavuus.

Jaloverson ohjaajat ilmaisivat selkeästi tarpeen helposti käytettävälle materiaalille, jonka avulla voidaan tukea nuoren osallisuutta ja varmistaa, että keskeiset asiat tulevat käytyä läpi jokaisen itsenäistyvän nuoren kanssa. Henkilökohtaisen talouden hallinta nousi erityisen vahvasti esiin ohjaajien toiveissa. Asiantuntijatyössä olemme asiakkaidemme kohdalla huomanneet, että elämänhallintataidoista erityisesti talouden hoito on kohderyhmällämme usein puutteellista. Tätä tukee osin myös tutkimustieto, Hirschovits-Gerzin ym. (2022, 22–23) mukaan sijaishuollossa olleiden nuorten riski ajautua taloudellisiin vaikeuksiin on kohonnut. Työuramme aikana tehdyt havainnot ja opinnäytetyöprosessi vahvisti käsitystämme siitä, että onnistuneen itsenäistymisen edellytyksiä on tarpeen vahvistaa.

8.1 Tuotoksen tarkastelu

Opasta suunniteltaessa huomioitiin käyttäjälähtöisyys ja opas suunniteltiin vastaamaan toimeksiantajan, Nuorisokoti Jaloverson, tarpeisiin. Sisällön rakentamisessa hyödynnettiin suunnitteluvaiheessa hankittua tietoa sekä ohjaajilta Word-tiedostoon kerättyjä toiveita, joiden perusteella oppaan rakenne ja

sisältö muotoutuivat. Oppaan tavoitteena oli tarjota ohjaajille selkeä ja käytännönläheinen työkalu, joka auttaa nuorten itsenäistymistä erilaisten ohjeiden ja muistilistojen avulla. Selkeyteen pyrimme rajaamisen avulla. Paakkunaisen (2021, 6) mukaan hyvän ohjeen tai oppaan rajaaminen on tärkeää ja siihen tulisi sisällyttää vain olennaisimmat ja käyttäjän kannalta merkityksellisimmät tiedot, jotta se pysyy selkeänä ja tarkoituksenmukaisena.

Itsenäistymisopas on suunniteltu selkeäksi, saavutettavaksi ja käytännönläheiseksi työkaluksi sekä nuorille että heidän ohjaajilleen. Oppaan tavoitteena on tarjota konkreettista tukea ja ohjeistusta sijaishuollosta itsenäistyville nuorille ja helpottaa heidän siirtymistään kohti omatoimista elämää. Kun nuoren kanssa oppaan sisältö on käyty läpi, sen voi joko tulostaa nuorelle tai lähettää hänelle sähköisesti. Näin hänellä on tarvittavat yhteystiedot koottuna ja hän voi muutoinkin myöhemmin tarvittaessa palata oppaan sisältöön.

8.2 Eettisyys ja luotettavuus

Keskityimme opinnäytetyöraportin kirjoittamisessa siihen, että aineistossa on käytetty monipuolisesti tavoitteeseen vastaavaa materiaalia ja tutkimustietoa. Lähdemateriaalin viittaukset merkitsimme Xamkin lähdeohjeistuksen mukaisesti. Opinnäytetyössä sekä oppaassa hyödynnettyjen lähteiden valinnassa kiinnitimme erityistä huomiota lähteiden luotettavuuteen sekä kirjoittajan asiantuntemukseen varmistaaksemme niiden perustellun ja pätevän sisällön.

Arene Ry (2020) ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettisiä suosituksia noudatettiin opinnäytetyöprosessissa. Opinnäytetyösopimus tehtiin toimeksiantajan kanssa ja tutkimuslupa haettiin työlle opinnäytetyösuunnitelman hyväksymisen jälkeen. Opinnäytetyösopimuksessa sovittiin aiheesta, tausta-aineistosta ja aikataulusta. Toimeksiantajan kanssa käytiin opinnäytetyöprosessin aikana arviointikeskustelu. Opinnäytetyöprosessin aikana noudatettiin XAMK-ammattikorkeakoulun tietoturva- ja tietosujoaohjeita. Tietoturvan osalta tämä tarkoitti muun muassa sitä, että kaikki tutkimusaineistot tallennettiin turvallisesti salasanasuojatuille alustoille, kuten Xamkin hyväksymille pilvipalveluille.

Tietoperustassa tulee ilmi, mitä itsenäistymistyöskentely tarkoittaa. Itsenäistymistyöskentelyn oppaan sisältö käsittelee itsenäistymistyöskentelyyn liittyvää

sisältöä alaikäisten asiakkaiden tarpeiden näkökulmasta. Hyödynsimme työyhteisön osaamista siten, että ohjaajat pystyivät osallistumaan ideointiin kirjoittamalla toiveitaan sekä ehdotuksiaan oppaaseen liittyen Jaloverson toimiston tietokoneella sijaitsevaan Word-tiedostoon. Tiedostossa lukee, että annettuja palautteita ja kommentteja voidaan huomioida opinnäytetyössä ja tiedostoon pyydämme kirjoittamaan anonymisti. Keskityimme opinnäytetyönraportin kirjoittamisessa siihen, että aineistossa on käytetty monipuolisesti tavoitteeseen vastaavaa materiaalia ja tutkimustietoa.

Opinnäytetyön arviointivaiheessa palautteen keräsimme Webropol-kyselyn avulla. Palautekyselyn kommentoijien anonymiteetin turvaamiseksi valitsimme sähköisen keruutavan, josta ei käy ilmi henkilötietoja. Palautteeseen liittyvät aineistot säilytetään ohjeistuksen mukaisesti ja tuhoetaan 29.5.2025.

Toiminnallisen opinnäytetyön luotettavuus varmistetaan arvioimalla kyselyn vastausten luotettavuutta, aineiston luotettavuutta, suunnittelua sekä tulosten analysointia. Luotettavuus taataan sillä, että tulokset vastaavat todellisuutta ja ovat vertailtavissa oikeaan tietoon. Aineiston käsittelyssä otetaan huomioon myös lähdekriittisyys. (Alasuutari 2019, 153–154.)

8.3 Jatkotutkimus- ja kehittämisideat

Jatkokehittämisideana itsenäistymisoppaaseen voisi lisätä osion, joka keskittyy erityisesti nuorten vuorovaikutustaitojen ja itsensä ilmaisemisen harjoitteluun. Tässä osiossa kokisimme tärkeänä työhön tai opiskeluun liittyviä vuorovaikutustaitoja. Tämä osio voisi sisältää käytännön harjoituksia ja tehtäviä esimerkiksi työnhakutilanteeseen. Nämä voisi auttaa nuoria kehittämään kykyään kommunikoida eri tilanteissa ja vahvistamaan itseluottamustaan esimerkiksi työhaastatteluihin tai opiskelupalautteisiin.

Opas voisi myös huomioida ylisukupolvisen näkökulman, jossa nuoret voisivat keskustella perheensä tai muiden läheistensä kanssa omasta itsenäistymisprosessistaan. Ylisukupolvisuus voisi ilmetä myös oppaan sisällöissä, joissa käsiteltäisiin perhesuhteiden merkitystä itsenäistymisessä ja nuoren roolia perhesysteemissä. Näin nuori voisi tunnistaa itselleen tärkeitä rooleja ja suhteita, jotka tukevat häntä elämänmuutoksissa.

LÄHTEET

Aalto-Setälä, T. & Marttunen, M. 2007. Nuoren psyykinen oireilu - häiriö vai normaalia kehitystä? *Lääketieteellinen Aikakauskirja Duodecim* 2, 207–213. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://www.duodecim-lehti.fi/duo96233%20%5Bviitattu%2022.3.2025%5D> [viitattu 22.3.2025].

Arene Ry 2020. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Saatavissa: <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTI-KORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTI-SET%20SUOSITUKSET%202020.pdf?t=1578480382> [viitattu 10.04.2025].

Bardy, M. (toim.) 2013. Lastensuojelun ytimissä. Neljäs uudistettu painos. Tampere: Suomen Yliopistopaino Oy.

Erkko, A. & Hannukkala, M. 2013. Mielenterveys voimaksi. 2. Uudistettu painos. Helsinki: Suomen mielenterveysseura.

Forsell, M. & Kuoppala, T. 2024. Lastensuojelu 2023. Joka kuudennesta teinistä tehtiin lastensuojeluilmoitus vuonna 2023. Tilastoraportti 19/2024. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2024043024171> [viitattu 30.3.2025].

Hankonen, N. 2011. Psychosocial processes of health behavior change in a lifestyle intervention: Influences of gender, socioeconomic status and personality. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Research 51. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/24850> [viitattu 1.4.2025].

- Hansen, E., Sund, E., Knudtsen, MS., Krokstad, S., Holmen, TL. 2015. Cultural activity participation and associations with self-perceived health, life-satisfaction and mental health: the Young HUNT Study, Norway. *BMC Public Health* 15. 544 Verkkolehti. Saatavissa: <https://doi.org/10.1186/s12889-015-1873-4> [viitattu 30.3.2025].
- Heino, T., Forsell, M., Eriksson, P., Känkänen, P., Santalahti, P. & Tapiola, M. 2018. Lastensuojelun, lastenpsykiatrian ja nuorisopsykiatrian yhteiset asiakkaat – yhteinen vastuu. Päätösten tueksi 50/2018. Helsinki: Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos. E-kirja. Saatavissa: <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-198-0> [viitattu 30.3.2025].
- Hirschovits-Gerz, T. 2023. Haavoittuvassa asemassa olevien nuorten tuen tarve ei poistu jälkihuollon ikärajaa laskemalla. Kasvun tuki aikakauslehti 2/2023. WWW-dokumentti. Saatavissa: <https://journal.fi/kasvuntuki/article/view/141958/89544> [viitattu 30.3.2025].
- Hirschovits-Gerz, T., Heino, T., Laine, T. & Lempinen, L. 2022. Nuoret, nuoruus ja palvelujärjestelmä. Teoksessa Hirschovits-Gerz, T., Weckroth, N. & Heino, T. (toim.) Ikkuna aikuistumiseen. Selvitys lastensuojelun jälkihuollon ja ilman huoltajaa maahan alaikäisenä tulleiden nuorten tuesta ja palveluista. THL. PunaMusta Oy. Vantaa. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-815-6> [viitattu 12.9.2024].
- Hirschovits-Gerz, T., Heino, T., Laine, T. & Weckroth, N. (toim.). 2023. Kohti laadukasta aikuistumisen tukea. Yhdessä aikuisuuteen - Elämässä eteenpäin -hankkeen loppuraportti. Raportti 5/2023. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-078-1> [viitattu 13.09.2024].
- Hirvonen, E. 2023. Näkökulmia sijaishuoltoon. Lastensuojelun keskusliiton julkaisu 2/2023. Dokumenttityyppi. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/2023/06/20230605NakokulmiaSijaishuoltoonJulkaisuValmis.pdf> [viitattu 25.10.2024].
- Huotari, R 2010. Omillaan toimeen tuleva aikuinen? Lastensuojelun jälkihuolto nuoren itsenäistymisen tukijana. Itä-Suomen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden ja kauppatieteiden tiedekunta. Pro gradututkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://urn.fi/urn:nbn:fi:uef-20110014> [viitattu 8.8.2023].
- Jahnukainen, J. 2021. ”Myöhemmin halusin kuitenkin ammatin”. Työllistyminen ja siihen johtavat polut itsenäistyvien lastensuojelun jälkihuollon asiakkaiden asiakassuunnitelmissa. Helsingin yliopisto. Valtiotieteellinen tiedekunta. Maisterintutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <http://hdl.handle.net/10138/334152> [viitattu 15.1.2025].
- Kauhanen, L., Wan Mohd Yunus, W. M. A., Lempinen, L., Peltonen, K., Gyllenberg, D., Mishina, K., Gilbert, S., Bastola, K., Brown, J. S. L. & Sourander, A. 2023. A systematic review of the mental health changes of children and young people before and during the COVID-19 pandemic. *European Child & Adolescent Psychiatry*. Saatavissa: <https://doi.org/10.1007/s00787-022-02060-0> [viitattu 29.4.2025].

Kela. 2024a. Yleinen asumistuki. Kansaneläkelaitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 20.2.2025. Saatavissa: <https://www.kela.fi/yleinen-asumistuki> [viitattu 2.2.2025].

Kela. 2024b. Opintotuki. Kansaneläkelaitos. WWW-dokumentti. Päivitetty 9.9.2024 Saatavissa: <https://www.kela.fi/opintotuki> [viitattu 17.10.2024].

Kela. 2024c. Nuoren kuntoutusraha. Kansaneläkelaitos. WWW-dokumentti. Päivitetty Saatavissa: <https://www.kela.fi/nuoren-kuntoutusraha> [viitattu 17.10.2024].

Kela. 2024d. Toimeentulotuen kokonaisuus. Kansaneläkelaitos. WWW-dokumentti. Päivitetty Saatavissa: <https://www.kela.fi/toimeentulotuki-kokonaisuus> [viitattu 17.10.2024].

Kääriälä, A. 2021. Aina askeleen jäljessä? Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten koulutus- ja työllisyys jäävät keskimäärin muuta väestöä matalammaksi. Janus Sosiaalipolitiikan ja *sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti* 3, 286–291. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://doi.org/10.30668/janus.101880> [viitattu 29.4.2025].

Laaksonen, S. 2004. Jälkihuolto-opas. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisuja 17. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto Ry. <https://www.lskl.fi/wp-content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616-1.pdf> [viitattu 25.10.2024].

Laki sosiaalihuollon ammattihenkilöistä 30.6.2015/817.

Lastensuojelulaki 19.4.2007/417.

Lyytinen, P., Korhokangas, M. & Lyytinen, H. 2008. Näkökulmia kehityspsykologiaan: Kehitys kontekstissaan. 8. painos. Porvoo: WSOY.

Opetus- ja kulttuuriministeriö. 2017. Valtakunnallinen nuorisotyön ja -politiikan ohjelma 2017–2019. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://okm.fi/documents/1410845/4274093/VANUPO%20FI%202017%20final.pdf/92502e8e-0cd0-40f0-b097-5ef39e1d529f/VANUPO%20FI%202017%20final.pdf> [viitattu 11.3.2025].

Paakkunainen, T. 2021. Millainen on hyvä ohje? Ohje oppaan tekijälle. Poliisi-ammattikorkeakoulu. Opinnäyte. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202105046994> [viitattu 30.3.2025].

Pekkarinen, A. 2021. Lapsiasiavaltuutetun lausunto eduskunnan perustuslakivaliokunnalle eduskunnan oikeusasiamiehen kertomuksesta vuodelta 2019 Teema: Lastensuojelun tila Suomessa ja koronapandemian aiheuttamat haasteet lastensuojelussa. Jyväskylässä 15.9.2021. PDF-dokumentti. Saatavissa: https://lapsiasia.fi/documents/25250457/56899072/LAPS_lausunto_PeV_EOAKertomus2019_lastensuojelu_15092021.pdf/cc2ae7b5-c812-a759-ce10-5e91360336c1/LAPS_lausunto_PeV_EOAKertomus2019_lastensuojelu_15092021.pdf?t=1631706091677 [viitattu 30.3.2025].

Pukkio, S. & Hoikkala, S. 2016. Mitä jälkihuolto on? Teoksessa Pukkio, S. & Hipp, T. (toim.) Mikä jälki jää? Opas lastensuojelun jälkihuoltotyöhön. Helsinki: Lastensuojelun keskusliitto, 6–24. E-kirja. Saatavissa: <https://www.lskl.fi/wp->

<content/uploads/Opas-lastensuojelun-jalkihuoltotyohon-120616.pdf> [viitattu 17.1.2020].

Reinikainen, S. 2009. Nuorisokodista maailmalle. Kokemuksia nuorisokodissa elämisestä ja aikuisiässä selviytymisestä. Helsingin yliopisto. Käyttätymistieteellinen tiedekunta. Väitöskirja. Kasvatustieteen laitoksen tutkimuksia 224. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://helda.helsinki.fi/items/f6036d59-78fa-4382-94da-740a20cc910c> [viitattu 23.11.2024].

Saari, J., Eskelinen, N. & Björklund, L. 2020. Raskas perintö. Helsinki: Gaudemus.

Saariluoma, L., Heino, T., Eriksson, P. & Utriainen, S. 2021. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten ja teini-ikäisten väkivaltakokemukset sekä päihteiden käyttö. Tutkimuksesta tiiviisti 73/2021. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-782-1> [viitattu 22.3.2025].

Salonen, S. 2023. ”Että nuorella on sellainen olo, että pärjää omillaan” – Arviointityökalu itsenäistymistyöskentelyn tueksi. Opinnäytetyö. YAMK. Saatavissa: <https://www.theseus.fi/handle/10024/750535> [viitattu 10.02.2025].

Turun ammattikorkeakoulun Puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-216-373-8> [viitattu 25.1.2025].

Salonen, S. 2022. ”Että nuorella on sellainen olo, että pärjää omillaan”. TURKU-YAMK. Sosiaaliala. Opinnäytetyö. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2022052512128> [viitattu 12.09.2024].

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Itsenäistymisvarat. Lastensuojelun käsikirja. WWW-dokumentti. Päivitetty 22.8.2024. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/jalkihuolto-ja-itsenaistyminen/itsenaistymisvarat> [viitattu 30.3.2024].

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. 2025. Jälkihuolto ja itsenäistyminen. Lastensuojelun käsikirja. WWW-dokumentti. Päivitetty 14.3.2025. Saatavissa: <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja/lasten-ja-nuorten-lastensuojeluopas/lastensuojelun-toiminta/jalkihuolto-ja-itsenaistyminen> [viitattu 30.3.2025].

Timonen-Kallio, E., Yliruka, L. & Närhi, P. 2017. Lastensuojelun terapeutin laitospalvelun mallinnus. Työpöytä 23/2017. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. E-kirja. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-302-866-1> [viitattu 22.3.2025].

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Uudistettu laitos. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Turkka, H. & Saarholm, J. (toim.) 2023. Lasten ja nuorten rikokset. Opas ennaltaehkäisyyn ja rikoskierteiden katkaisuun. Jyväskylä: PS-kustannus.

Vainio, S. 2021. Jälkihuollon tuki nuoren aikuisuuteen kasvussa. Tampereen yliopisto. Yhteiskuntatieteiden tiedekunta. Kandidaatintutkielma. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202102172130> [viitattu 14.3.2025].

Yliruka, L., Kantolouto, A., Heino, T., Laine, T. & Hipp, T. 2020. Itsenäistymistä ja hyvinvointia tukeva jälkihuolto ja nuorten aikuisten sosiaalityön mallinnus. Osana lastensuojelun VIP-nuoren palvelupolkua. Työpaperi 32/2020. Helsinki: Terveysten- ja hyvinvoinnin laitos. PDF-dokumentti. Saatavissa: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-552-0> [viitattu 27.4.2025].

Sähköinen palautekysely Nuorisokoti Jaloverson työntekijöille

Kaakkois-Suomen ammattikorkeakoulu

Itsenäistymistyöskentelyn opas-
opinnäytetyötä koskeva palautekysely

1. Onko oppaan ulkoasu mielestäsi selkeä ja helposti luettava?

Kyllä
 Osittain kyllä ja osittain ei
 Ei

2. Arvioi nuoren itsenäistymisen kannalta hyödyllisen tiedon määrää oppaassa?

Olisin kaivannut lisää tietoa
 Tietoa oli riittävästi
 Tietoa oli liikaa

3. Miten mielestäsi ymmärsit oppaassa olevat käytännön ohjeet asioiden hoitamiseen (esim. henkilöllisyystodistuksen hankinta, pankkitilin avaaminen, palveluiden yhteystietojen etsiminen) ?

Ymmärsin hyvin
 Tyydyttävästi
 En ymmärtänyt/oli vaikeuksia ymmärtää

4. Koetko, että tämä opas on käytännöllinen väline itsenäistymistyöskentelyn tueksi?

En
 Mahdollisesti
 Kyllä

